

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΖΗΣΗ Πρωτοπρεσβυτέρου Καθηγητού Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Ουνία Νεώτερες εξελίξεις

Το νέον κείμενον περί Ουνίας του BALAMAND.
Αποτίμησης και αξιολόγησις

Εισαγωγή

Απογοήτευσιν και πικρίαν προεκάλεσεν εις το εκκλησιαστικόν πλήρωμα το νέον κείμενον περί της Ουνίας, το γενόμενον δεκτόν και υπό των Ορθοδόξων θεολόγων, κατά την Ζ' Συνέλευσιν της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών, την λαβούσαν χώραν εν τη εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Αντιοχείας, εις τας εγκαταστάσεις της Ορθοδόξου Θεολογικής Σχολής του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού εν Balamand του Λιβάνου, υπό την συμπροεδρίαν του καρδινάλιου Edward Cassidy και του αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Στυλιανού από 17-24 Ιουνίου 1993. Εκ της πλευράς των Ορθοδόξων από τας δεκαπέντε (15) αυτοκεφάλους και αυτονόμους εκκλησίας απέστειλαν αντιπροσώπους εννέα (9) εκκλησίαι: Κωνσταντινούπολις, Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Μόσχα, Ρουμανία, Κύπρος, Πολωνία, Αλβανία, Φιλλανδία. Ηρνήθησαν όμως να μετάσχουν εξ (6) εκκλησίαι: Ιεροσόλυμα, Σερβία, Βουλγαρία, Γεωργία, Ελλάδα, Τσεχοσλοβακία.

Ο μεγάλος αριθμός των απουσών εκκλησιών μειώνει μεγάλως την διορθόδοξον αντιπροσωπευτικότητα των αποφασισθέντων, τα οποία κρίνεται ότι αποτελούν επιτυχίαν των εις τον Διάλογον στόχων του Βατικανού, διότι αναιρούν εν πρώτοις τας καταδικαστικάς της Ουνίας αποφάσεις της ειδικής υποεπιτροπής της Βιέννης (Ιανουάριος 1990), και της ΣΤ' ολομελείας της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου εν Freising του Μονάχου (Ιούνιος 1990), υιοθετούν δε κατόπιν απαραδέκτους διά την ορθόδοξον πίστιν αρχάς, ιδία ως προς την εκκλησιολογίαν και την περί χάριτος και μυστηρίων δογματικήν διδασκαλίαν. Εκτιμάται όθεν ότι είναι αδιανόητον και αδύνατον να γίνουν αι αποφάσεις δεκταί, ακόμη και υπό των εκκλησιών, των οποίων οι αντιπρόσωποι εκ συναρπαγής ή ανθρωπίνης αμελείας ή και εξ άλλων λόγων υπέγραψαν κείμενον ρωμαιοκαθολικών προδιαγραφών, ακόμη και εις την φρασεολογίαν, ως φαίνεται και εκ μόνου του γεγονότος της συχνής επικλήσεως της αυθεντίας της "Αυτού Αγιότητας" του πάπα Ιωάννου Παύλου Β' και της ονομασίας της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως Καθολικής.

Εκδηλούται ήδη έντονος ανησυχία και διατυπώνονται αντιδράσεις Ιεραρχών και θεολόγων, ως και απλών πιστών, η δε μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους, διαμαρτυρομένη διά τα αποφασισθέντα, επισημαίνει τας δογματικάς παρεκκλίσεις της αποφάσεως, ως και τας δυσარέστους συνεπείας, τας οποίας θα έχη διά την

πανορθόδοξον ενότητα η τυχόν υιοθέτησις του κειμένου υπό ωρισμένων εκκλησιών, εις επιστολήν της προς τον οικουμενικόν Πατριάρχην.

Θεωρούμεν όθεν απαραίτητον προς ενημέρωσιν των ηγεσιών των εκκλησιών και του χριστεπωνύμου πληρώματος, όπως προβώμεν εις αποτίμησιν του κειμένου, εκθέτοντες συντόμως και την προϊστορίαν του θέματος της Ουνίας εν τω Διαλόγω και τας σχετικές αντιδράσεις και θέσεις της Ρωμαιοκαθολικής και της Ορθοδόξου πλευράς.

Α'. Σύντομος παρουσίασις των εξελίξεων του προβλήματος της Ουνίας εν τω διαλόγω.

Η σταθερά και συνεχής διά των αιώνων απόρριψις και καταδίκη της Ουνίας εκ μέρους των Ορθοδόξων, απαιτούντων εις πανορθόδοξους διασκέψεις την κατάργησιν αυτής, ως όρον ενάρξεως του Θεολογικού Διαλόγου μεταξύ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών, συνήντησε την σταθεράν επίσης αδιαφορίαν του Βατικανού, εξακολουθούντος μέχρι σήμερον να θεωρή τους Ουνίτας, τους Ανατολικούς Καθολικούς, ως ονομάζει αυτούς, ως ουσιαστικόν παράγοντα εις τον απαρτισμόν της εννοίας της "καθολικότητας", ην διεκδικεί δι' εαυτήν μόνη η Ρώμη και υπό γεωγραφικήν και υπό εκκλησιολογικήν έννοιαν. Διά τούτο με το διάταγμα "Περί των Ανατολικών Καθολικών Εκκλησιών" της Β' Βατικανείου Συνόδου (1963-1965) απεφασίζετο η καλύτερα οργάνωσις και επέκτασις των ουνιτικών εκκλησιών ως και η ίδρυσις νέων ουνιτικών πατριαρχείων.

Η βασική αυτή συνοδική θέσις εξηγεί την απροθυμίαν και αδυναμίαν των Ρωμαιοκαθολικών να λάβουν αποφάσεις εναντίον της Ουνίας, ως εξήτουν και ζητούν σταθερώς οι Ορθόδοξοι και εις επίπεδον εκκλησιαστικών ηγετών και εις τα πλαίσια του Θεολογικού Διαλόγου. Το Βατικανόν όχι μόνον δεν καταδικάζει την Ουνίαν και δεν εκφράζει τοιαύτην πρόθεσιν, αλλ' αντιθέτως επαινεί τα μέλη της διά την πιστότητα προς την Ρώμην και διά την θετικήν προσφοράν των εις το έργον της ενότητος των εκκλησιών.

1. Η καταδίκη της Ουνίας εις την Βιέννην (1990) και εις το Freising του Μονάχου (1990).

Η επί οκταετίαν από της ενάρξεως του Θεολογικού Διαλόγου (1980) κωλυσιεργία και παρέλκυσις εις την αντιμετώπισιν του θέματος της Ουνίας, προκλητικώς δρώσης και αναπτυσσομένης εις την Μέσην Ανατολήν, εις τας εκκλησιαστικάς δικαιοδοσίας των πρεσβυγενών πατριαρχείων Αντιοχείας και Ιεροσολύμων, ως ευθαρσώς και επιμόνως κατήγγελεν εις τας συνελεύσεις της Μικτής Επιτροπής ο αείμνηστος μητροπολίτης Πέτρας Γερμανός, εκπρόσωπος του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων, δεν ήτο δυνατόν να συνεχισθή, και ούτω τη επιμόνω απαιτήσει των Ορθοδόξων συνεστήθη το 1988 εις το Νέον Βάλαμον της Φιλλανδίας, κατά την Ε' ολομέλειαν της Μικτής Επιτροπής και εκ μελών αυτής, ειδική Μικτή υποεπιτροπή προς εξέτασιν του προβλήματος της Ουνίας.

Η ειδική αυτή επί της Ουνίας υποεπιτροπή, εξ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών θεολόγων, συνήλθεν εις την Βιέννην τον Ιανουάριον του 1990 υπό το κλίμα των σαρωτικών αλλαγών εκ της πτώσεως των κομμουνιστικών καθεστώτων, αι οποίαι διήνοιγον ευοίωνους προοπτικάς διά την ελευθέραν ανάπτυξιν και δράσιν των τοπικών ορθοδόξων εκκλησιών, αι οποίαι, λόγω της συντριπτικής πλειοψηφίας του ορθοδόξου ποιμνίου εις τας χώρας της Ανατολικής Ευρώπης, έφερον το κύριον βάρος των διωγμών και του μαρτυρίου, του Βατικανού ευρίσκοντος τρόπους διά της πολιτικής και πολιτειακής αυτού υποστάσεως, μέσω της περιφήμου Ostpolitik αυτού, να συμπαρίσταται εις τους δοκιμαζομένους ωσαύτως Ρωμαιοκαθολικούς, Λατίνους και Ανατολικούς.

Αι νέαι συνθήκαι ελευθερίας πάντως συνετέλεσαν εις την αναβίωσιν και ενίσχυσιν της Ουνίας, η δράσις της οποίας είχεν ανασταλή λόγω του γενικού θρησκευτικού διωγμού εκ μέρους των μαρξιστικών καθεστώτων. Η αξιοπιστία της Ρώμης και η ειλικρίνειά της εις τον διάλογον της αγάπης και της αληθείας ετίθετο τώρα υπό αληθή δοκιμασίαν. Θα εκράτει λελογισμένας αποστάσεις από τους Ουνίτας, προκειμένου να οδηγηθή ο Διάλογος εις αληθή κοινωνίαν και ένωσιν,

κατά το πρότυπον της αδιαιρέτου εκκλησίας, ή θα ενεθάρρυνε την Ουνίαν, παρέχουσα ούτως εν τη πράξει απόδειξιν του πώς αντιλαμβάνεται την ένωσιν και τορπιλίζουσα τον διάλογον της αγάπης και της αληθείας; Δυστυχώς, ως ανεμένετο και εξετιμάτο υπό των καλώς ειδότην, εγένετο το δεύτερον. Ορθόδοξοι πατριάρχαι και αρχιεπίσκοποι των δοκιμαζομένων εκ της αναβιώσεως της ουνίας περιοχών προέβαινον εις δραματικές εκκλήσεις συμπαραστάσεως έναντι ανηκούστων και φρικιαστικών βιαιοπραγιών και βεβηλώσεων ιερών χώρων που ενεθύμιζον μεσαιωνικάς βαρβαρότητας. Η εν Φαναρίω σύναξις των προκαθημένων των αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών (Μάρτιος 1992) κατέγραψε διά συγκρατημένης και ευγενικής φρασεολογίας την κατάστασιν: *"Μετά πολλής θλίψεως και συνοχής καρδίας διαπιστούμεν ότι ωρισμένοι κύκλοι, εντός των κόλπων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας προβαίνουν εις ενεργείας εντελώς αντιθέτους προς το πνεύμα του διαλόγου της αγάπης και της αληθείας. Είχομεν ανέκαθεν ειλικρινή μεθ' όλων επικοινωνίαν εις τας οικουμενικάς συναντήσεις και εις τους διμερείς θεολογικούς διαλόγους και ανεμένομεν, μετά την κατάρρευσιν των αθεϊστικών κομμουνιστικών καθεστώτων, από τα οποία τόσοσιν δεινώς είχαν διωχθή και ταλαιπωρηθή πολλαί Ορθόδοξοι Εκκλησίαι, αδελφικήν συμπαράστασιν ή τουλάχιστον κατανόησιν της μετά 50 ή και 70 έτη απηνών διωγμών δυσχερούς, εν πολλοίς δε και τραγικής, από πλευράς οικονομικής και ποιμαντικών προϋποθέσεων, καταστάσεως των εν λόγω Ορθοδόξων Εκκλησιών. Αντί τούτου, αι κατά παράδοσιν Ορθόδοξοι χώραι εθεωρήθησαν "τόποι ιεραποστολής", και ούτω δημιουργούνται εις αυτάς ιεραποστολικά δίκτυα και ασκείται προσηλυτισμός με όλας τας από δεκαετιών παγχριστιανικώς κατακριθείσας και απορριφθείσας μεθόδους επί ζημία της ποθητής πορείας προς την χριστιανικήν ενότητα. Όλως ιδιαιτέρως επισημαίνομεν και καταδικάζομεν την εις βάρος των Εκκλησιών ημών δράσιν των εις την Εκκλησίαν της Ρώμης ανηκόντων Ουνιτών εις Ουκρανίαν, Ρουμανίαν, Ανατολικήν Σλοβακίαν, Μέσην Ανατολήν και αλλαχού".*

Ενωρίτερον οι μετέχοντες του Διαλόγου αντιπρόσωποι των Εκκλησιών συνήλθον εν Φαναρίω εις έκτακτον σύσκεψιν (Δεκέμβριος 1990) υπό την προεδρίαν του Γέροντος τότε μητροπολίτου Χαλκηδόνος, νυν δε Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, και συνεσκέφθησαν επί διήμερον *"επί του οξυτάτου, ως γράφει η εκδοθείσα σχετική Δήλωσις, καταστάντος προβλήματος της Ουνίας εις τας διαφόρους χώρας της Ανατολικής Ευρώπης, προς ακριβεστέραν εκτίμησιν της δημιουργηθείσης εκρύθμου καταστάσεως και λήψιν κοινής αποφάσεως ως προς την στάσιν έναντι του προ δεκαετίας αρξαμένου Θεολογικού Διαλόγου".* Η Δήλωσις συνεχίζουσα γράφει ότι *"υπό των αντιπροσώπων των Ορθοδόξων Εκκλησιών, οι οποίαι πλήττονται αμέσως υπό της Ουνίας, κυρίως κατά τας ημέρας ταύτας εις τας χώρας της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, εξετέθησαν διά μακρών καταστάσεις και γεγονότα εις βάρος των Ορθοδόξων διαδραματιζόμενα, τα οποία υπερβαίνουν πάσαν φαντασίαν και επλήρωσαν πικρίας και απογοητεύσεως πάντας τους συνέδρους. Όλοι οι μετέχοντες της συσκέψεως συνεφώνησαν ότι η αναβίωσις της Ουνίας σήμερον συνοδεύεται από κατάφωρον παραβίασιν των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της θρησκευτικής ελευθερίας. Τούτο εκφράζεται κυρίως διά της χρήσεως αμέσου βίας εναντίον ατόμων, διά της καταχρήσεως νομοθετικών ρυθμίσεων, καθώς και δι' υπόπτων χειρισμών των οργάνων της κρατικής διοικήσεως".*

Συνερχομένη λοιπόν η ειδική επί της Ουνίας υποεπιτροπή εν Βιέννη τον Ιανουάριον του 1990 ευρέθη προ αυτής της καταστάσεως της αιφνιδίας αναβιώσεως της Ουνίας και της δι' απαραδέκτων μεθόδων δράσεως αυτής όχι πλέον μόνον εις τας χώρας της Μέσης Ανατολής αλλά και εις τας κατά παράδοσιν Ορθοδόξους χώρας της Ανατολικής Ευρώπης. Η Ουνία ενεφανίζετο ως ζωτικόν ποιμαντικόν πρόβλημα του παρόντος διά τους Ορθοδόξους και όχι ως υπόθεσις του παρελθόντος, κατάλληλον μόνον προς ιστορικήν και θεολογικήν έρευναν, ως υποκριτικώς θέλει να την εμφανίζη η Ρώμη. Με ιστορικά φαντάσματα λοιπόν ησυχολήθη η Β' Βατικάνειος Σύνοδος, αποφασίσασα την ενίσχυσιν και ενδυνάμωσιν των Ουνιτών ήδη από του 1963, και σκιά και όναρ είναι τα διαδραματιζόμενα από ετών εις την Μέσην Ανατολήν, τώρα δε εις την Ανατολικήν Ευρώπην; Αι προσπάθειαι των Ρωμαιοκαθολικών μελών της υποεπιτροπής εν Βιέννη να εκτρέψουν την συζήτησιν εις ακαδημαϊκάς και ιστορικάς αναλύσεις και να καταστήσουν εξ ίσου υπευθύνους διά τας διαιρέσεις του παρελθόντος και την Ρωμαιοκαθολικήν και την Ορθόδοξον Εκκλησίαν απέτυχον και συνυπέγραψαν

κατόπιν ομού μετά των Ορθοδόξων καταδικαστικών της Ουνίας κείμενον του οποίου τα κύρια ανατρεπτικά αυτής σημεία είναι τα εξής: α) Η Ουνία δεν θεωρείται πλέον πρότυπον ενώσεως των Εκκλησιών, διότι η εκκλησιολογία εντός της οποίας ανεπτύχθη δεν εμπνέεται από την κοινήν παράδοσιν της αδιαιρέτου Εκκλησίας, β) Η χρήσις λειτουργικών ρυθμών και αμφίων, τα οποία ανήκουν εις την παραδοσιακήν κληρονομίαν μιας εκ των δύο εκκλησιών εκ μέρους κοινοτήτων ή και μελών του κλήρου της άλλης Εκκλησίας πρέπει να απορριφθή εξ ολοκλήρου, εάν τούτο γίνεται προς προσηλυτισμόν. γ) Τα ορθόδοξα μέλη θεωρούν ως μόνην λύσιν του προβλήματος την κατάργησιν της Ουνίας και την ενσωμάτωσιν των μελών των Ουνιτικών Εκκλησιών είτε εις την λατινικήν Ρωμαιοκαθολικήν είτε εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, κατόπιν ελευθέρας εκλογής.

Επρόκειτο όντως περί ρεαλιστικής και δικαίας αποφάσεως η οποία έθετε το πρόβλημα εις τας αληθινάς διαστάσεις και εξέφραζε την περί Ουνίας πίστιν και συνείδησιν της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ενώ επροβλημάτιζε συγχρόνως την Ρώμην, οι θεολόγοι της οποίας και εις την Βιέννην και εις το Freising του Μονάχου εν συνεχεία (Ιούνιος 1990), όπου συνεζητήθη εν ολομελεία υπό της Στ' Συνελεύσεως της Μικτής Επιτροπής το κείμενον της Υποεπιτροπής της Βιέννης, κατεδίκασαν μαζί με τους Ορθοδόξους την Ουνίαν. Το κείμενον μάλιστα του Freising, παρά την καταβληθείσαν προσπάθειαν εκ μέρους των Ρωμαιοκαθολικών μελών να τεθή επί άλλης βάσεως, ευνοϊκωτέρας ή ολιγώτερον δυσμενούς διά την Ουνίαν, προσθέτει τα εξής επί πλέον επιβαρυντικά στοιχεία εκείνου της Βιέννης. Αναγνωρίζει ότι όχι μόνον η προέλευσις αλλά και η ύπαρξις και η ανάπτυξις των Ουνιτικών Εκκλησιών δημιουργούν προβλήματα (παραγρ. 5). Ότι το πρόβλημα της Ουνίας καθίσταται επείγον και έχει προτεραιότητα έναντι των άλλων θεμάτων εν τω Διαλόγω (6α). Διά την Ουνίαν αποκλειστικώς υπεύθυνη είναι η Ρώμη, διότι επεδίωξε δι' αυτής να αποσπάση κοινότητα ή πιστούς της Ορθοδόξου Εκκλησίας (6β). Η Ουνία απέτυχε να υπηρετήση τον σκοπόν της προσεγγίσεως των Εκκλησιών, αντιθέτως προεκάλεσε νέας διαιρέσεις και συγκρούσεις (6γ). Κατόπιν όλων αυτών τα μέλη της Στ' Ολομελείας της Μικτής Επιτροπής του Θεολογικού Διαλόγου, Ορθόδοξοι και Ρωμαιοκαθολικοί, κατεδίκασαν την Ουνίαν διατυπώσαντες την ιστορικήν αυτήν απόφασιν ως εξής: *"Εν τη εννοία ταύτη και συμφώνως προς το κείμενον που κατήρτισεν η Υποεπιτροπή της Βιέννης, απορρίπτομεν την Ουνίαν ως μέθοδον αναζητήσεως της ενότητος, διότι είναι αντίθετος προς την κοινήν παράδοσιν των Εκκλησιών μας"* (6β)¹.

2. Η αντίδρασις της Ρώμης εις την απόφασιν της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου εν Freising.

Η καταδικαστική της Ουνίας απόφασιν του Freising προσλαμβάνει μεγαλυτέραν σημασίαν εκ του ότι υπεγράφη όχι μόνον υπό του συνόλου των Ρωμαιοκαθολικών μελών της Επιτροπής, αλλά μεταξύ αυτών και εκ των επί κεφαλής του Ποντιφικού Συμβουλίου διά την προώθησιν της Χριστιανικής Ενότητος, του τότε αρχιεπισκόπου και νυν καρδινάλιου Edward Cassidy, προέδρου αυτού, και του γραμματέως αυτού επισκόπου Pierre Duprey. Αυτό σημαίνει ασφαλώς ότι διά την προώθησιν του διαλόγου και της χριστιανικής ενότητος έκριναν οι κατ' εξοχήν ειδότες και αρμόδιοι ότι δεν ήτο πλέον δυνατόν να κωλυσιεργούν και να αποφεύγουν να συζητήσουν το μόνιμον αυτό πρόβλημα εις τας σχέσεις Ρωμαιοκαθολικών και Ορθοδόξων, διότι θα κατέστρεφον όλον το μέχρι τότε επιτευχθέν έργον του Συμβουλίου, της παλαιάς Γραμματείας, επί της Ενότητος, εις τας σχέσεις μετά των Ορθοδόξων.

Άλλως όμως έδοξε τη Ρώμη, εις το "αλάθητον" κέντρον με την παποκεντρικήν εκκλησιολογικήν αντίληψιν. Ήδη ο μετέχων της Συνελεύσεως του Freising καρδινάλιος Willebrands, γνωρίζων τας τάσεις και την γραμμήν της ρωμαϊκής κουρίας, δεν υπέγραψε, μόνος αυτός εξ όλων των Ρωμαιοκαθολικών, το καταδικαστικόν της Ουνίας κείμενον και συγχρόνως προειδοποίησε ότι δεν επρόκειτο να γίνη δεκτόν από την Ρώμην, όπως και πράγματι συνέβη.

Η Ρώμη, όπως ελέχθη, δεν πρόκειται να καταδικάση και να κατάργηση την Ουνίαν, όχι μόνον διότι δεσμεύεται εκ των αποφάσεων της Β' Βατικανείου Συνόδου, αλλά και διότι εξακολουθεί να είναι δεσμία της παποκεντρικής εκκλησιολογίας, της απαιτήσεως όπως υπαχθούν όλοι υπό τον πάπαν ως ορατήν

κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ενωθοῦν ὅλοι κατὰ τὸ πρότυπον τῶν Οὐνιτῶν, ἔστω καὶ ἀνὰ διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαλόγου καὶ ἀπλῶς διὰ λόγους τακτικῆς καὶ διπλωματίας, πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Ὁρθοδόξων, ἀπορρίπτεται αὐτὸ τὸ πρότυπον καὶ προβάλλεται ἡ ἐκκλησιολογία τῶν *"ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν"*. Ἡ ἐκκλησιολογία ὁμῶς αὕτη ὑπάρχει καὶ υφίσταται μόνον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐμφανιζομένη εἰς τὰς σχέσεις καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν τοπικῶν αυτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, τῶν ἐν ἰσότητι καὶ συνοδικότητι ὡς ἀδελφῶν συνδεομένων, καὶ ὄχι εἰς τὸν Ῥωμαιοκαθολικισμόν, ὅπου ἡ αυτοκεφαλία καὶ ἀνεξαρτησία τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ερεῖδεται τὸ ἐκκλησιολογικόν σχῆμα τῶν ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν, εἶναι ἔννοιαι ἀνύπαρκτοι καὶ ἀπορριπτόμεναι. Ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος, παρὰ τὰς προσπάθειάς μελῶν τῆς, ἐπιδιωξάντων νὰ ἐνισχύσουν τὴν συνοδικότητα καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς τοπικότητος τῶν ἐκκλησιῶν, παρέμεινε δεσμία τοῦ παποκεντρισμοῦ. Ὑπὸ πολλῶν κρίνεται ὅτι ὑπὸ τὴν σημερινήν αὐτῆς ἡγεσίαν ἡ Ῥώμη ἐπιστρέφει εἰς τὴν πρὸ τῆς Β' Βατικανείου περίοδον, εἰς τὴν προβολὴν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς Πετρινεῖου ἀρχῆς, τοῦ *Petrusamt*.

Ἦδη εἰς τὸν *"Οἰκουμενικὸν Ὁδηγόν"* τῆς Ῥώμης παρουσιασθέντα ὑπὸ τοῦ συμπροεδρεύοντος ἐν τῷ Διαλόγῳ μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, καρδινάλιου Cassidy εἰς συνάντησιν Ῥωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων (10-15 Μαΐου 1993) καὶ εἰς πλήρη ἀντίθεσιν καὶ ἀντίφασιν πρὸς ὅσα ἐν τῷ Διαλόγῳ ἰσχυρίζονται περὶ τοῦ ὅτι ἡλλαξε πλέον ἡ ἐκκλησιολογία τῆς ἀποκλειστικότητος καὶ υιοθετήθη τὸ ἐκκλησιολογικόν σχῆμα τῶν ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν, προβάλλει παντελῶς ἀμετάβλητος ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, ὡς διαδόχου τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἔχοντος παγκόσμιον ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν. Λέγει τὸ κείμενον τοῦ Ὁδηγοῦ: *Ἡ μοναδικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία διοικεῖται ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Πέτρου καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων ευρισκομένων ἐν κοινωνίᾳ πρὸς αὐτόν*" (παραγρ. 17). *"Τὸ Κολλέγιον τῶν Ἐπισκόπων ἔχει ὡς κεφαλὴν τοῦτον ἐπίσκοπον Ῥώμης ὡς διάδοχον τοῦ Πέτρου"* (παραγρ. 14). Ἡ χρήσις δύο γλωσσῶν, μίας εἰς τὸν Διάλογον πρὸς παραπλάνησιν τῶν συνομιλητῶν, καὶ μίας εἰς αὐθεντικὰ ἰδικὰ τῶν κείμενα, ἀποτελεῖ καλὴν ἐφαρμογὴν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τῆς γνωστῆς ἀρχῆς τῶν Ἰησουϊτῶν *"ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα"*, εὐρίσκεται ὁμῶς εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀγίων καὶ πατέρων τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας, ἣν συνεχίζει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν *"τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, εἰ μὴ καλῶς γένηται"*.

Εἰάν ὑπῆρχεν ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία, ταύτην διέλυσεν ἡ γνωστὴ ἐπιστολὴ τοῦ καρδινάλιου Ratzinger, προέδρου τοῦ Ποντιφικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ θεμάτων πίστεως, πρὸς τοὺς Ῥωμαιοκαθολικοὺς ἐπισκόπους *"Περὶ πτυχῶν τινῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κοινωνίας"*, ἡ ὁποία συμφώνως πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς συνελθούσης ἐν Γενεύῃ, κατόπιν αἰτήσεως Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Διαχριστιανικῆς Συσκέψεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Οὐνίας (30 Ἰουνίου - 6 Ἰουλίου 1992), *"φανερῶναι κάποια ἐπάνοδο σὲ μια παποκεντρικὴ ἀντίληψη τῆς ἐκκλησίας καὶ σὲ μια ἐκκλησιολογία ποὺ ἀποκλείει κάθε ἔννοια Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, μια καὶ προβάλλει ὡς πρότυπο ἐνότητος τὴν ὑποταγὴν σὲ μια κεντρικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία διεκδικεῖ παγκόσμιαν δικαιοδοσίαν"*².

Επειδὴ λοιπὸν αἱ ἀποφάσεις τοῦ Freising ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἐκκλησιολογίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τοῦ Βατικανοῦ, κατεβλήθη σύντονος προσπάθεια πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν διὰ ποικίλων τρόπων. Ἐζητήθη ἐν πρώτοις ἀμέσως μετὰ τὴν λήξιν τῆς Συνελεύσεως τοῦ Freising ἀπὸ τοὺς υπευθύνους τοῦ Διαλόγου ἡ ἀπόσυρσίς των. Επειδὴ δὲ αὐτὸ, εὐνοήτως, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνη, ἐδόθη ἐντολὴ νὰ ἀποκρυβούν τελείως αἱ ἐργασίαι καὶ ἀποφάσεις ἀπὸ τὸν ἐλεγχόμενον ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ τύπον. Διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν *Osservatore Romano* δὲν ἐγένετο λόγος διὰ τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς Μικτῆς Επιτροπῆς τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ Ῥωμαιοκαθολικῶν. Πρὸς καθυσχάσιν τῶν Οὐνιτῶν, οἱ ὁποῖοι κατεδικάζοντο καὶ ἀπὸ ἐκείνους ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεχωρίσθησαν καὶ ἀπὸ ἐκείνους μετὰ τῶν ὁποίων ἠνώθησαν, ὁ πάπας συνεκάλεσεν ἀμέσως σύνοδον τῶν Οὐνιτῶν ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανίας εἰς τὴν Ῥώμην (25-26 Ἰουνίου 1990), διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ νὰ συνεχίσουν τὴν πορείαν τοὺς. Εἰς δὲ τὴν σύνοδον τῶν Ῥωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων τῆς Εὐρώπης (28.11 - 14.12.1991) εἰς τὴν ἐιδικὴν Διακήρυξιν (*Declaratio*) αὐτῆς ὑπῆρχε θετικὴ ἀποτίμησις τῆς Οὐνίας, ἐν τῇ διαπιστώσῃ ὅτι *"μέσα εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτάς (τὰς οὐνιτικάς) ὅλοι μας, διακρίνομεν ἐν θετικόν στοιχείον διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου μετὰ τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας"*. Ἦτο

μία ευθεία αποδοκιμασία και απόρριψις του κειμένου του Freising, το οποίο αντιθέτως διεπίστωνεν ότι *"η Ουνία όπου εφηρμόσθη απέτυχε να υπηρέτηση τον σκοπόν της προσεγγίσεως των Εκκλησιών, αντιθέτως προεκάλεσε νέας διαιρέσεις"*.

Εις τον χώρο της ιδικής της δικαιοδοσίας λοιπόν η Ρώμη ενήργησε το παν, ώστε να αχρηστευθούν αι καταδικαστικά αποφάσεις της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου, ο οποίος ούτω ενεφανίζετο όχι ως διάλογος αληθείας, αλλά ως διάλογος υπηρετών τας σκοπιμότητας της Ρώμης. Όταν αι σκοπιμότητες αιταί δεν υπηρετούνται, ο διάλογος αχρηστεύεται και οι θεολόγοι αποδοκιμάζονται, μερικοί μάλιστα υφίστανται και τας συνεπείας της τόλμης των να διακονήσουν την αλήθειαν, όπως συνέβη με τον Πολωνόν θεολόγον Wl. Hryniowich, μέλος της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου, ο οποίος διά πειστικών ιστορικών στοιχείων παρουσίασε την Ουνίαν ως κατασκευάσμα των Ιησουϊτών, οι οποίοι ανέλαβαν να σώσουν τους "σχισματικούς" και "αιρετικούς" ορθοδόξους διά της προσαγωγής των εις την ενότητα και κοινωνίαν μετά του επισκόπου Ρώμης, μόνου εγγυητού της σωτηρίας. Ο εν λόγω θεολόγος επαύθη και αντικατεστάθη εις την Μικτήν Επιτροπήν του Διαλόγου, αφανής μάρτυς της αληθείας και της καθολικότητος της Εκκλησίας.

Επρογραμμάτισε συγχρόνως μεθοδικώς η Ρώμη και εις τα πλαίσια του Διαλόγου την αχρήστευσιν των αποφάσεων του Freising, διά της εντέχνου αναιρέσεως αυτών εις νέαν συζήτησιν του προβλήματος της Ουνίας. Αυτό βεβαίως δεν ήτο ευκόλως κατορθωτόν, διότι εξηρτάτο εκ της στάσεως του ετέρου μέρους, των Ορθοδόξων. Χωρίς την συγκατάθεσιν των Ορθοδόξων ούτε ήτο δυνατόν να συνεχισθή ο Διάλογος, ο οποίος είχε διακοπή λόγω της Ουνίας, ούτε να αρθούν ή να μεταβληθούν τα αποφασισθέντα εις το Freising. Η εκκλησιαστική πολιτική του Βατικανού εκινήθη συναφώς προς δύο κατευθύνσεις· εν πρώτοις επέσσε να συνεχισθή ο Διάλογος, και όταν δυστυχώς επέτυχεν εις αυτό, προπαρεσκεύασε κείμενον προς έγκρισιν και αποδοχήν, διά του οποίου όχι μόνο αναιρούνται αι καταδικαστικά αποφάσεις του Freising, αλλά κερδίζονται και άλλα θέματα ουσιαστικά, τα οποία δεν ημπούρεσαν να κερδίσουν εις τας προηγουμένας συνελεύσεις του Διαλόγου ή προέβλεπον ότι θα απετύγχανον να κερδίσουν εις το μέλλον. Αυτά προσέφερεν εις την Ρώμην η Ζ' Συνέλευσις της Μικτής Επιτροπής εις το Balmand του Λιβάνου, η οποία ευρίσκεται παντελώς εκτός των αποφασισθέντων πανορθοδόξως διά την αντιμετώπισιν της Ουνίας, προ παντός όμως εκτός της διαχρονικής πίστεως και παραδόσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

3. Η στάσις και αι αποφάσεις των Ορθοδόξων μετά το Freising.

Εμνημονεύθη ήδη η συνάντησις των μελών της Διορθοδόξου Επιτροπής επί του Θεολογικού Διαλόγου εν Φαναρίω (11-12 Δεκεμβρίου 1990) τη πρωτοβουλίαι του Οικουμενικού Πατριαρχείου *"προς ακριβεστέραν εκτίμησιν της δημιουργηθείσης εκρύθμου καταστάσεως και λήψιν κοινής αποφάσεως ως προς την στάσιν έναντι του προ δεκαετίας αρξαμένου Θεολογικού Διαλόγου"* (Δήλωσις, παραγρ. 1). Εκρίθη ότι η αναβίωσις της Ουνίας ανατρέπει κατά τον πλέον επικίνδυνον τρόπον τους σκοπούς του Διαλόγου και ότι χωρίς την επίλυσιν του προβλήματος τούτου όλαι αι προσπάθειαι Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών προς προώθησιν των μεταξύ αυτών σχέσεων και επίτευξιν των σκοπών του Διαλόγου θα αποβούν μάταιαι (παραγρ. 4). Η συνεχιζομένη έκρυθμος κατάστασις ουδεμίαν δικαιολογεί αισιοδοξίαν διά περαιτέρω συνέχισιν του Θεολογικού Διαλόγου, και μοναδικόν θετικόν σημείον θεωρείται η κοινή Δήλωσις της εν Freising συνελθούσης Μικτής Επιτροπής, η οποία δέον να αποτελέση την αφετηρίαν και βάσιν διά τας περαιτέρω επί του θέματος συζητήσεις εν τω πλαισίω του Θεολογικού Διαλόγου (παραγρ. 5-6). Η Διορθόδοξος Επιτροπή εθεωρήθη χρήσιμον να συνέρχεται ετησίως προς εκτίμησιν των σχέσεων Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών (παραγρ. 8).

Η απαισιοδοξία της Διορθοδόξου Επιτροπής, κατ' εξοχήν γνωριζούσης τα του Διαλόγου, μετεδόθη και εις τας Εκκλησίας, ενισχύσασα ούτω την υφισταμένην απροθυμίαν αυτών να συνεχίσουν ένα ανωφελή και μάταιον Διάλογον. Η απροθυμία αυτή ενισχύθη έτι περαιτέρω μετά την συνάντησιν των προκαθημένων των Ορθοδόξων Εκκλησιών εν Φαναρίω (15 Μαρτίου 1992, Κυριακή Ορθοδοξίας), οι οποίοι διαπίστωσαν ότι η δράσις των Ουνιτών επέφερε βαρύτατον και δυσίατον πλήγμα εις τον διάλογον της αγάπης και της αληθείας, ο οποίος εν τη πράξει έχει

περιορισθή εις την συζήτησιν του θέματος της Ουνίας μέχρις ότου επιτευχθή συμφωνία επί του ζητήματος αυτού (Μήνυμα, παραγρ. 4). Διά τον λόγον αυτόν αι Ορθόδοξοι Εκκλησΐαι εφάνησαν τελείως απρόθυμοι να αποστείλουν τους εκπροσώπους αυτών εις την Ζ' Συνέλευσιν της Μικτής Επιτροπής του Διαλόγου, η οποία κανονικώς έπρεπε να συνέλθη τον Ιούνιον του 1992, ακόμη και διά την περαιτέρω συζήτησιν επί του θέματος της Ουνίας. Τί απέμενε πλέον προς συζήτησιν μετά την ομόφωνον καταδίκην αυτής εις το Freising; Οιαδήποτε συνάντησις θα απέβλεπεν εις την εξασθένησιν των αποφασισθέντων και εις την αμνήστευσιν της Ουνίας, και μάλιστα με Ορθόδοξον συμφωνίαν, όπως επεδίωκε και όπως δυστυχώς επέτυχεν η Ρώμη μετά εν έτος, εις το Balamand του Λιβάνου, όπου συνήλθε τον Ιούνιον του 1993 η ματαιωθείσα το 1992 Ζ' Συνέλευσις της Μικτής Επιτροπής.

Δεν έγιναν γνωστοί οι λόγοι που επέβαλον την συνέχισιν του Διαλόγου, ακόμη και επί του θέματος της Ουνίας. Η κατάσταση ως προς την δράσιν της Ουνίας δεν μετεβλήθη, η δε παποκεντρική εκκλησιολογία της Ρώμης παρουσιάζεται γυμνή τη κεφαλή, διά της προβολής του πάπα ως κεφαλής της Εκκλησίας. Η Διορθόδοξος Επιτροπή δεν συνήλθε προς εκτίμησιν της καταστάσεως, η δε απόφασις του Freising όχι μόνον δεν απετέλεσε την αφετηρίαν και βάσιν των συζητηθέντων εν Balamand, αλλ' ερρίφθη εις τον κάλαθον των αχρήστων. Ευτυχώς πολλάί Εκκλησΐαι εφάνησαν απρόθυμοι να συνεργήσουν εις τας επιδιώξεις της Ρώμης, μεταξύ δε αυτών και η Εκκλησία της Ελλάδος, η οποία προσεπάθησε, αλλά δεν κατώρθωσε να προλάβη την δυσμενή αυτήν εξέλιξιν.

4. Η στάσις της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Ήδη αμέσως μετά την λήψιν της εκκλήσεως του πατριάρχου Μόσχας κυρού Ποιμένος προς ηθικήν υποστήριξιν έναντι των βιαιοτήτων των Ουνιτών εις Δ. Ουκρανίαν (Δεκέμβριος 1989) ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κ. Σεραφείμ απέστειλε αυστηράν επιστολήν προς τον πάπαν, διαμαρτυρούμενος διά τας δραστηριότητας των Ουνιτών και δηλών ότι η Εκκλησία της Ελλάδος θα δυσκολευθή να συνεχίση τον Θεολογικόν Διάλογον, εάν δεν σταματήσουν αι εις βάρος των Ορθοδόξων ενέργειαι των Ουνιτών. Κατά την Συνέλευσιν του Freising οι αντιπρόσωποι της Εκκλησίας της Ελλάδος κατέθεσαν *Δήλωσιν*, διά της οποίας ετάσσοντο υπέρ της προσωρινής αναστολής του Διαλόγου εν τω πνεύματι της αποφάσεως της Γ' Πανορθόδοξου Διασκέψεως, η οποία ρητώς προβλέπει την παρουσίαν πασών των Ορθοδόξων Εκκλησιών εις τον Διάλογον, της συμμετοχής δε ταύτης μη διαπιστουμένης, την εξάντλησιν πάντων των μέσων προς πλήρη και δυναμικήν αντιπροσώπευσιν της ορθοδόξου πλευράς εν τω Διαλόγω, διότι άλλως τα κείμενα του Διαλόγου δεν θα ανταποκρίνονται εις την ολότητα της προβληματικής και των απόψεων συνόλου της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Οι αυτοί αντιπρόσωποι κατά την εν Φαναρίω μνημονευθείσαν σύσκεψιν της Διορθόδοξου Επιτροπής ετάχθησαν υπέρ της οριστικής διακοπής του Διαλόγου, μετά την εκ μέρους του Βατικανού παντελή αγνόησιν και απόκρυψιν των αποφάσεων του Freising και την ενθάρρυνσιν των Ουνιτών να οργανωθούν υπό την πλήρη κάλυψιν και ενίσχυσιν της Ρώμης.

Απήντησεν επίσης αρνητικώς η Εκκλησία της Ελλάδος δι' επιστολής του αρχιεπισκόπου κ. Σεραφείμ εις πρόσκλησιν του πάπα να σταλή εκπρόσωπος της Εκκλησίας εις ειδικήν Συνέλευσιν των Ρωμαιοκαθολικών Επισκόπων (Ρώμη, 28.11-14.12.1991) με θέμα τον επανευαγγελισμόν της Ευρώπης, επισημαίνουσα την εκ του επιθετικού φανατισμού των Ουνιτών εμφανεστάτην αντίθεσιν μεταξύ των όσων η Έδρα της Ρώμης επισήμως διακηρύσσει και όσων εν τοις πράγμασι πράττει ή επιλέγει να μη πράξη. Δι' εκτενούς δε επιστολής του προέδρου της Συνοδικής Επιτροπής επί των Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων, μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος, προς το Προεδρείον της ανωτέρω συνόδου, επί τη αποστολή της Διακηρύξεως αυτής, επισημαίνεται η αχρήστευσις των πορισμάτων του Διαλόγου εν Freising και ο κίνδυνος διακοπής αυτού, διά της εκ μέρους της Συνόδου θετικής αποτιμήσεως του ρόλου των Ουνιτών εις την υπόθεσιν της χριστιανικής ενότητος³.

Συνοδική τέλος αποφάσει μετά την εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριαρχείου αποστολήν προσκλήσεως διά την συμμετοχήν των αντιπροσώπων της Εκκλησίας

της Ελλάδος εις την εν Balamand του Λιβάνου μέλλουσιν να συνέλθῃ Ζ' Συνέλευσιν ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἐνέργειαι. Εστάλη ἐν πρώτοις πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Συνοδικὸν Γράμμα, εἰς τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ διαπιστοῦται ὅτι ἡ δραστηριότης τῶν Ουνιτῶν καθίσταται ὁσημέραι θρασυτέρα καὶ ὅτι ἐκ τῶν συναντήσεων μετὰ Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ καὶ ἀντιπροσωπειῶν τῶν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ πλήρης ἀσυμφωνία ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς συνεχίσεως τοῦ Διαλόγου, αἱ δὲ κατὰ καιροὺς γινόμεναι υποχωρήσεις πρὸς τοὺς Παπικοὺς οὐδὲν ἐπέφερον ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τουναντίον ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ περαιτέρω προαγωγὴν τῶν θέσεων τοῦ Βατικανοῦ, γράφονται ἐν τῷ τέλει τὰ ἐξῆς: *Ενισχυομένης ἐκ μέρους τοῦ Πάπα τῆς Ουνίας, παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἀντιθέτου διακηρύξεις αὐτοῦ καὶ τὴν καταδίκην τῆς Ουνίας ὑπὸ τῆς ἐν Freising τῆς Θεολογικῆς Επιτροπῆς, κρίνομεν σκόπιμον τὴν ἐπ' ἀόριστον ἀναστολὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ θεολογικοῦ τούτου Διαλόγου, δεδομένου ὅτι οὐδόλως ἐξέλοιπον οἱ ὑφιστάμενοι λόγοι τῆς προ ἐτῶν γενομένης ἐν τῇ οὐσίᾳ διακοπῆς τοῦ. Πρὸς τούτοις ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ελλάδος εὐελπιστοῦσα ὅτι οψέποτε ἤθελον ἐκλείπει οἱ προμνημονευθέντες λόγοι ἀναβολῆς τῶν ἐν Ρόδῳ καὶ Balamand Λιβάνου προγραμματισθεισῶν συναντήσεων τῶν θεολογικῶν Επιτροπῶν τοῦ Διαλόγου τούτου, φρονεῖ ὅτι μόνον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τόπους ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἠθέλομεν χωρήσῃ ἀπὸ κοινού πάντες εἰς εἰλικρινή Διάλογον ἀγάπης καὶ ἀληθείας".*

Ἐξαντλήσασα δὲ καὶ τὴν ἐσχάτην δυνατότητα πρὸς ἐπ' ἀόριστον ἀναστολὴν τοῦ Διαλόγου ἀπέστειλε τὸν ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀντιπροσωπείας αὐτῆς ἐν τῷ Διαλόγῳ, σεβασμιώτατον μητροπολίτην Περιστερίου κ. Χρυσόστομον εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐν Balamand Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Επιτροπῆς συγκληθεῖσαν ἐν Ρόδῳ Συνέλευσιν τῆς Διορθοδόξου μόνον Επιτροπῆς, ἵνα ἐκθέσῃ εἰς τὰς ὀρθοδόξους ἀντιπροσωπείας, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ μεταβούν εἰς Balamand, τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ελλάδος καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς ὅπως μὴ μετάσχῃ τῆς προγραμματισθείσης συνεχίσεως τοῦ Διαλόγου.

Β'. Αποτίμησης τοῦ κειμένου τοῦ Balamand.

Ὅπως ἤδη ἐλέχθη, δύο εἶναι τὰ βασικὰ γνωρίσματα τοῦ νέου κειμένου περὶ Ουνίας τῆς Ζ' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Επιτροπῆς τοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν. Ἡ ἀναίρεσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Freising διὰ τῆς ἀμνηστεύσεως τῆς Ουνίας καὶ ἡ παρεμβολὴ ἀσχέτων πρὸς τὴν Ουνίαν θεμάτων πίστεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγένοντο σοβαραὶ παραχωρήσεις. Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν αὐτῶν τῶν γνωρισμάτων, θεωροῦμεν χρήσιμον νὰ ἐπισημάνωμεν τὴν τελείως διάφορον στάσιν τοῦ Βατικανοῦ, ἐναντὶ τῶν κειμένων τοῦ Freising, τὸ ὁποῖον κατεδίκαζε τὴν Ουνίαν, καὶ τοῦ Balamand τὸ ὁποῖον ἤρε τὴν καταδίκην καὶ προσέφερε συγχρόνως ἐκκλησιαστικὴν πληρότητα καὶ γνησιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Τὸ πρῶτον ἀπεκρῦβη καὶ ἀπερρίφθη, τὸ δεῦτερον ἐγένετο ἐνθουσιωδῶς δεκτὸν καὶ παρουσιάσθη ευρέως διὰ τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ τύπου.

Ἀξιοσημείωτον μάλιστα εἶναι ὅτι ἡ προβολὴ καὶ ἀνάδειξις τοῦ δευτέρου ἤρχισε πολὺ πρὶν ἐγκριθῇ ἀπὸ τὴν ὀλομέλειαν τῆς Μικτῆς Επιτροπῆς, ἀμέσως μετὰ τὸν ὑπὸ τῆς Συντονιστικῆς Επιτροπῆς τοῦ Διαλόγου καταρτισμὸν τῆς πρώτης αὐτοῦ μορφῆς ἐν Ariccia (Ρώμη) ἀπὸ 11-15 Ἰουνίου 1991. Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Διαλόγου ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα προκαταρκτικὸν κείμενον, σχέδιον κειμένου, τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ οὐδεμίαν ἔχει τυπικὴν ἰσχύν πρὸ τῆς ἐγκρίσεώς τοῦ ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας, διό καὶ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐργασιῶν ἡ δημοσιοποίησις αὐτῶν τῶν κειμένων. Ἡπειγόντο ὁμῶς οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ νὰ παρουσιάσουν ἐναντὶ τοῦ Freising εὐνοϊκὸν δι' αὐτοὺς κείμενον, παραβιάζοντες εἰσέτι καὶ τὸν κανονισμὸν λειτουργίας τοῦ Διαλόγου. Ἐν τῇ επικρατοῦσῃ τότε παρὰ τὰς Ἐκκλησίας παντελεῖ ἀπροθυμία πρὸς συνέχισιν τοῦ Διαλόγου, οὐδεὶς ἔδωκε σημασίαν εἰς τὸ κείμενον τῆς Συντονιστικῆς Επιτροπῆς τῆς Ariccia, τὸ ὁποῖον ὁμῶς προετοίμασε τὸ ἀπαράδεκτον κείμενον τοῦ Balamand. Ἡ διαφορετικὴ πάντως στάσις τοῦ Βατικανοῦ ἐναντὶ τῶν κειμένων τοῦ Freising καὶ τοῦ Balamand ὁμιλεῖ ευγλώττως περὶ τῆς ποιότητος καὶ ἀξίας ἀμφοτέρων.

1. *Αναίρεσις των αποφασισθέντων εν Βιέννη και Freising*

Αι αποφάσεις της ειδικής Υποεπιτροπής εν Βιέννη και της Στ' Συνελεύσεως της Μικτής Επιτροπής εν Freising του Μονάχου (Ιανουάριος και Ιούνιος 1990) ανταποκρίνονται απολύτως προς την πανορθόδοξον διαχρονικὴν συνείδησιν περί Ουνίας. Παρουσιάζουν ως μόνην υπεύθυνον την Εκκλησίαν της Ρώμης, η οποία διὰ της Ουνίας επεδίωκε να απασπάσῃ πιστούς εκ της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ως παραβαίνουσιν την τάξιν και παράδοσιν της αδιαιρέτου Εκκλησίας, ἔνθα εἶναι ἄγνωστον τοιοῦτον πρότυπον ενώσεως, και ως προκαλοῦσαν διαιρέσεις και συγκρούσεις, ἀντὶ της επιδιωκομένης ἐνότητος. Απαγορεύουν την χρῆσιν ρυθμῶν και ἀμφίων της Ορθοδόξου ὑπὸ των Ουνιτῶν, ἐναντίον ἀκόμη και των αποφάσεων της Β' Βατικανείου Συνόδου, η οποία συνιστά ἀκόμη και εἰς τους Λατίνους κληρικούς να χρησιμοποιοῦν τους λειτουργικούς ρυθμούς και την ἀμφίεσιν των Ορθοδόξων, και θεωροῦν, συμφώνως προς πανορθόδοξον ἀπόφασιν, ως μόνην λύσιν του προβλήματος την κατάργησιν της Ουνίας και την ἐνσωμάτωσιν των Ουνιτῶν εἴτε εἰς την λατινικὴν Ρωμαιοκαθολικὴν εἴτε εἰς την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, κατόπιν ἐλευθέρως ἐκλογῆς. Διακηρύσσουν ὅτι πρόβλημα δημιουργεῖ ὄχι μόνον η προέλευσις, ἀλλὰ και η ὑπαρξὶς και ἀνάπτυξις των ουνιτικῶν ἐκκλησιῶν. Ταῦτα συνδεόμενα προς την στάσιν των Ορθοδόξων ἐναντὶ της παρουσίας Ουνιτῶν εἰς τον Διάλογον κατὰ την ἐναρξίν αὐτοῦ, ὅτε ἠναγκάσθησαν μὲν υποχωροῦντες να συμφωνήσουν εἰς την παρουσίαν των, κατέθεσαν ὁμως *Δήλωσιν*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγράφετο ὅτι η υποχώρησις αὐτὴ δεν σημαίνει ἀναγνώρισιν της Ουνίας, ταῦτα λοιπὸν σημαίνουν ὅτι διὰ τους μὴ ἀναγνωρίζοντας οὔτε την *προέλευσιν*, οὔτε την *ὑπαρξίν* και *ἀνάπτυξιν* των Ουνιτῶν Ορθοδόξους, η παρουσία Ουνιτῶν εἰς τον Διάλογον εἶναι ἀνυπόστατος και ἄκυρος.

Ὅπως ἀντιθέτως ἔχουν τα πράγματα εἰς το κείμενον του Balamand. Κατεβλήθη προσπάθεια ἀπ' αὐτοῦ του τίτλου του κειμένου να ἀποσιωπηθῇ η προβληματικότης της ὑπάρξεως και της δράσεως των Ουνιτῶν. Καὶ ἐνῶ το γενικὸν θέμα των συζητήσεων, ως προκύπτει ἐκ του ἐπισήμου *Ανακοινωθέντος*, ἦτο *"Τα θεολογικά και πρακτικά ζητήματα που τίθενται ἀπὸ την ὑπαρξίν και την ποιμαντικὴν δράσιν των Καθολικῶν Ανατολικῶν Εκκλησιῶν"*, ὁπερ σαφῶς δηλώνει ὅτι η ὑπαρξὶς και η δράσις των Ουνιτῶν δημιουργεῖ θεολογικά και πρακτικά ζητήματα, αὐτὸ ἀπεκρῦβη τελείως εἰς τον υιοθετηθέντα τελείως ἀπαράδεκτον τίτλον *"Ἡ Ουνία μέθοδος ενώσεως κατὰ το παρελθόν, και η σημερινὴ ἀναζήτησις της πλήρους κοινωνίας"*, ο ὁποῖος εἰς το πρῶτον του σκέλος ἀφήνει την ἐντύπωσιν ὅτι η Ουνία δεν εἶναι σημερινὸν ὑπαρκτὸν ἐκκλησιαστικὸν πρόβλημα, ἀλλὰ μέθοδος ενώσεως κατὰ το παρελθόν. Αὐτὸ το ιστορικὸν φάντασμα δεν ἔχουν δυσκολίαν να το καταδικάσουν και οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, ἐπιθυμοῦν ὁμως κυρίως να μὴ θιγούν η σημερινὴ ὑπαρξὶς και η νομιμότης ὑπάρξεως και δράσεως της Ουνίας.

Ακόμη ὁμως και την ιστορικὴν προέλευσιν της Ουνίας δικαιώνει το κείμενον του Balamand. Συγκαταλέγει αὐτὴν μεταξὺ των γνησίων και ἀμοιβαίων προσπαθειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τον ρυθμὸν των αἰώνων προς ἐπίτευξιν της χριστιανικῆς ἐνότητος, διὰ ποικίλων τρόπων, και ὅτι μάλιστα η Ρώμη δεν εἶχε οὐδεμίαν ἀνάμειξιν, διότι αἱ πρωτοβουλίαὶ προήρχοντο πρωτίστως ἀπὸ τον ἐσωτερικὸν ὥρον ὠρισμένων Εκκλησιῶν και ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει η δημιουργηθεῖσα οὕτω κατάστασις κατέστη πηγὴ συγκρούσεων και δεινῶν διὰ τους Ορθοδόξους ἐν πρῶτοις, ἀλλὰ και διὰ τους Καθολικούς (παραγρ. 7. 8). Πρόκειται περὶ τελείας διαστροφῆς της ιστορικῆς ἀληθείας και περὶ ἐξισώσεως θυτῶν και θυμάτων. Δεν ὑπάρχει το θάρρος της ἀναγνωρίσεως των λαθῶν του παρελθόντος και της ἐν μετὰνοίᾳ ἐκζητήσεως συγγνώμης διὰ την πρόκλησιν των συγκρούσεων και διαιρέσεων, τα ὁποῖα θα διήνοιγον δι' ἀγαθῶν ἐλπίδων την ὁδὸν της ἀληθείας εἰς τον Διάλογον της ἀγάπης και της ἀληθείας. Αποφεύγεται εἰς το κείμενον ο χαρακτηρισμὸς και η ἀμφισβήτησις των καλῶν προθέσεων των ἐπινοητῶν της Ουνίας ὡς μεθόδου ενώσεως (παραγρ. 9), ἥτις κατὰ την ορθόδοξον συνείδησιν ἀποτελεῖ ἀνέντιμον και ἀπατηλὴν προσηλυτιστικὴν ἐκμετάλλευσιν των δυσμενῶν ιστορικῶν συνθηκῶν των ορθοδόξων λαῶν, της πενίας και της ἀνεχείας αὐτῶν και προϊόν, εἰς τας πλείστας των περιπτώσεων, πολιτικῆς ἐπιβολῆς και βίας τῇ παροτρύνσει και συμφωνίᾳ της Ρώμης.

Το τελευταῖον στοιχεῖον, της ουσιαστικῆς συμμετοχῆς δηλαδὴ της Ρώμης εἰς την ὁργάνωσιν και ἐπιβολὴν της Ουνίας, διαφοροποιεῖ τελείως τους διωγμούς και

τας πιέσεις εις βάρος των Ορθοδόξων εκ μέρους πιστών και πειθηνίων εις τον πάπαν Ρωμαιοκαθολικών ηγετών, όπως συνέβη με την Ουνίαν εις την Ουκρανίαν, την Ρουμανίαν και αλλαχού, από τας πιέσεις εναντίον των Ουνιτών εις τον αιώνα μας εκ μέρους απίστων και αθέων ηγετών των κομμουνιστικών καθεστώτων, εις τας οποίας ουδεμίαν είχαν ανάμειξιν αι τοπικαί Ορθόδοξοι Εκκλησίαι, αι υφιστάμενοι τελείως απροστάτευτοι και μη καλυπτόμενοι υπό της διπλωματίας του Βατικανού βαρυτέρους και σκληροτέρους διωγμούς. Ας μη συγχέωμεν λοιπόν τα πράγματα με ανεπιτρέπτους ταυτίσεις, διά να κατανείμωμεν ισομερώς, τας μόνον την Ρώμην βαρυνούσας ευθύνας, όπως πράττει το κείμενον, το οποίον έναντι του οργίου των πιέσεων και διωγμών υπό των οργάνων του Βατικανού αντιπαραθέτει τας εις βάρος των Ουνιτών διώξεις υπό πολιτικών αρχών εις τας χώρας της Ανατολικής Ευρώπης (παραγρ. 11), διά τας οποίας όμως ουδεμίαν ευθύνην έχει η διωκόμενη επίσης Ορθόδοξος Εκκλησία.

Δικαιώνεται λοιπόν ακόμη και η ιστορική Ουνία, παρά την φραστικήν και άνευ σημασίας απόρριψιν αυτής ως μεθόδου ενώσεως. Σοβαρώτερον όμως θέμα, ανατρέπον άρδην την διά των αιώνων και μέχρι των ημερών ημών ορθόδοξον πεποίθησιν και αυτοσυνειδησίαν περί της Ουνίας, ήτις θέτει προβλήματα όχι μόνον ως ιστορικόν μέγεθος, αλλ' ως υπάρχουσα και δρώσα εισέτι σήμερον απατηλή και δυσδιάκριτος από τους πιστούς δύναμις, λόγω της εξωτερικής ομοιότητος εις την λατρείαν και εις την αμφίεσιν των κληρικών, δημιουργεί η υπό του κειμένου αναγνώρισις διά τας ουνιτικάς εκκλησίας του δικαϊώματος να υπάρχουν και να δρουν, διά να ανταποκριθούν εις τας πνευματικάς ανάγκας των πιστών τους (παραγρ. 2 και 3). Με υπογραφάς Ορθοδόξων ενομιμοποιήθη η μέχρι τώρα απορριπτομένη ύπαρξις και δράσις της Ουνίας. Απορρίπτεται επίσης το αίτημα της καταργήσεως αυτών διά της ενσωματώσεώς τους είτε εις την Λατινικήν Ρωμαιοκαθολικήν, είτε εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν· αντιθέτως μάλιστα αντί εκείνης της ενσωματώσεως αποφασίζεται *"να ενσωματωθούν πλήρως, τόσον επί τοπικού, όσον και επί παγκοσμίου επιπέδου εις τον διάλογον της αγάπης εν τω αμοιβαίω σεβασμώ και τη επανευρεθείση αμοιβαία εμπιστοσύνη, και να εισέλθουν εις τον θεολογικόν διάλογον με όλα τα πρακτικά του επακόλουθα"* (παραγρ. 16). Είναι πράγματι απορίας άξιον πώς η εσχάτη παραχώρησις των Ορθοδόξων να δεχθούν κατ' οικονομίαν τους Ουνίτας εις τον Διάλογον, των οποίων καταδικάζουν και την *προέλευσιν και την ύπαρξιν και την δράσιν*, κατέληξεν εις πανηγυρικήν αναγνώρησιν της εκκλησιαστικής αυτών νομιμότητος και της ανεπιφυλάκτου και πλήρους αυτών παρουσίας εις τον Θεολογικόν Διάλογον. Εθριάμβευσεν όντως η διπλωματία του Βατικανού, ημών κοιμωμένων ή αμνημονούντων.

Οι Ρωμαιοκαθολικοί καθιστούν σαφές εις το κείμενον ότι η Ουνία όχι μόνον δεν αποτελεί εκκλησιολογικήν ανωμαλίαν, αλλ' αντιθέτως τα μέλη της επαινούνται διά την πιστότητα αυτών εις την Ρώμην, εξ αιτίας της οποίας *"έχουν δικαϊώματα και υποχρεώσεις που συνδέονται με αυτήν την Κοινωνίαν εις την οποίαν ανήκουν"* (παραγρ. 16). Αι νόμιμοι εν τη ιστορία, και μέχρι σήμερον συνεχιζόμενοι, αντιδράσεις των Ορθοδόξων ουδόλως λαμβάνονται υπ' όψιν διά την ρύθμισιν του θέματος της Ουνίας, οι δε Ορθόδοξοι αντιπρόσωποι εν τω Διαλόγω υπέγραψαν κείμενον επικυρούν και επικροτούν τας περί Ουνιτών αποφάσεις της Β' Βατικανείου Συνόδου εις το διάταγμα *"Περί των Ανατολικών Καθολικών Εκκλησιών"*, το οποίον συνιστά να οργανωθούν καλύτερον και να επεκταθούν αι ουνιτικά εκκλησίαι ιδρυομένων και νέων ουνιτικών πατριαρχείων.

Διά το διάταγμα αυτό ο αείμνηστος καθηγητής Ιωάννης Καρμίρης, μετασχών της Γ' Πανορθόδοξου Διασκέψεως εν Ρόδω (1964) και μεταφέρων το πνεύμα των εκεί τότε αποφασισθέντων γράφει τα εξής: *"Το διάταγμα τούτο είναι τελείως απαράδεκτον εκ μέρους των Ορθοδόξων, διό και κατεκρίθη σφοδρώς εν τη Γ' Πανορθόδοξω Διασκέψει της Ρόδου, υπό της οποίας ετέθη ως όρος απαραίτητος της ενάρξεως του Διαλόγου μεταξύ της Ορθοδόξου και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας η υπό της τελευταίας κατάργησις των ουνιτικών τούτων εκκλησιών και η υπαγωγή και συγχώνευσίς των εις το ρωμαιοκαθολικόν ποίμνιον. Το διάταγμα τούτο θεωρείται γενικώς υπό των Ορθοδόξων ως πέτρα σκανδάλου και ως πυριτιδαποθήκη ικανή να ανατινάξη εις τον αέρα τον επιδιωκόμενον διάλογον μεταξύ της ορθοδόξου Ανατολής και της λατινικής Δύσεως"*⁴. Η ίδια, η Γ' Πανορθόδοξος εν Ρόδω, Διάσκεψις εις ην αναφέρεται ο αείμνηστος καθηγητής, διετύπωσε με αυστηράν γλώσσαν ως εξής την σχετικήν απόφασιν: *"Εφ' ω και*

ηξιώθη η ολοσχερής απομάκρυνσις από των Ορθοδόξων χωρών πάντων των Ουνιτών πρακτόρων και προπαγανδιστών του Βατικανού προ της ενάρξεως του διαλόγου και η υπαγωγή και συσσωμάτωσις των λεγομένων ουνιτικών Εκκλησιών εις την Εκκλησίαν της Ρώμης, διότι Ουνία και διάλογος είναι ασυμβίβαστα ταυτοχρόνως⁵. Ο δε νυν Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος ως μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ολίγα έτη μετά την έναρξιν του Διαλόγου, αναφερόμενος εις τας δυσχερείας τας οποίας γεννά διά τον διάλογον το πρόβλημα της Ουνίας είπε: *"Επί του θέματος τούτου οι Ορθόδοξοι γενικώς έχουν αλλεργίαν και αντιδρούν, διότι τούτο συνάπτεται προς δυσάρεστα ιστορικά γεγονότα. Αλλά την ψυχολογικήν τοποθέτησιν των Ορθοδόξων έναντι της Ουνίας φαίνεται ότι δεν κατενόησεν εισέτι επαρκώς η Ρώμη και την υποτιμά, εάν κρίνωμεν εξ ωρισμένων ενεργειών των τελευταίων ετών"*⁶.

Και ενώ η αναβίωσις της Ουνίας εις τας ημέρας μας, μετά τας πολιτικές αλλαγάς εις την Ανατολικήν Ευρώπην, ενισχύει έτι περισσότερο τας πανορθόδοξους αυτάς διαπιστώσεις περί του ότι Ουνία και διάλογος είναι *ασυμβίβαστα*, αυξάνει την αλλεργίαν και επιβαρύνει ψυχολογικώς το κλίμα, το κείμενον του Balamand συμβιβάζει Ουνίαν και διάλογον, απορρίπτει τα πανορθόδοξως αποφασισθέντα και πιστευόμενα και αναγνωρίζει τας περί Ουνιτών αποφάσεις της Β' Βατικανείου Συνόδου διά των εξής εκπληκτικών από ορθόδοξου πλευράς: *"Ως αρχάς ρυθμίζουσας την στάσιν των έναντι των Ορθοδόξων Εκκλησιών έχουν (οι Ουνίται) εκείνας αι οποίαι ετονίσθησαν υπό της Β' Βατικανείου Συνόδου και υλοποιήθησαν υπό των παπών, καθορισάντων τα πρακτικά επακόλουθα εις κείμενα εκδοθέντα έκτοτε"* (παραγρ. 16).

Διά να μη απομείνη δε ουδεμία αμφιβολία περί του ότι ανατρέπονται αι πανορθόδοξοι αποφάσεις, και παύει πλέον το ασυμβίβαστον μεταξύ Ουνίας και διαλόγου, οι δε Ορθόδοξοι υποκείμεθα πλέον εις τας ρυθμίσεις όχι των ιδικών μας συνοδικών οργάνων, αλλά των συνόδων του Βατικανού, το κείμενον του Balamand εις την προτελευταίαν παράγραφον προσκαλεί τους Ουνίτας *"να μετάσχουν εις τον διάλογον τούτον, ο οποίος δέον να συνεχισθή εν ατμοσφαίρα γαλήνης, αναγκαία διά την πρόοδόν του, προς την αποκατάστασιν της πλήρους ενότητος"* (παραγρ. 35).

Συν τοις άλλοις κατηγορούμεθα εμμέσως εν τω κειμένω οι Ορθόδοξοι, διότι, αντιδρώντες διά την παρουσίαν Ουνιτών εις τον Διάλογον, διαταράσσομεν την πρόοδον αυτού εν ατμοσφαίρα γαλήνης και δυσχεραίνομεν την αποκατάστασιν της πλήρους ενότητος, και κοινωνίας, ήτις κατανοείται, ως θα ίδωμεν κατωτέρω, ως κοινωνία μετά του επισκόπου Ρώμης ακόμη και σήμερον, κατά τον πρότυπον των Ουνιτικών Εκκλησιών, αι οποίαι καλούνται να βοηθήσουν εις αυτήν την πλήρη κοινωνίαν Ρωμαιοκαθολικών και Ορθοδόξων, ως εν είδος γέφυρας, κατά την σταθεράν ρωμαιοκαθολικήν αξιολόγησιν της Ουνίας (παραγρ. 21).

2. Παραχωρήσεις εις θέματα πίστεως άσχετα προς την Ουνίαν.

Δεν ηρκέσθησαν οι Ρωμαιοκαθολικοί εις την αναίρεσιν των αποφάσεων της Βιέννης και του Freising, εις την κατοχύρωσιν της εκκλησιαστικής νομιμότητος των Ουνιτών και της πλήρους αυτών παρουσίας εις τον Θεολογικόν Διάλογον. Εθεώρησαν κατάλληλον την ευκαιρίαν να επεκταθούν και εις αποφάσεις επί θεμάτων πίστεως, επί των οποίων απέτυχον προηγουμένως να έχουν ευνοϊκήν απόφασιν ή υπολογίζουν ότι θα έχουν προς παντός δυσκολίας εις το μέλλον.

Η μέχρι τούδε πορεία του Διαλόγου διηνύθη με την ενασχόλησιν εις ουδέτερα θεωρητικά θέματα, ησχολήθημεν με τα ενούντα και όχι με τα *διαιρούντα*, τα οποία είναι πολλά και δυσεπίλυτα. Αλλά και όταν εν τη θεωρητική και ουδετέρα αναπτύξει των θεμάτων αυτών, των *ενούντων*, επεχειρείτο παρείσδυσιν σοβαρού χωρίζοντος θέματος, ενετοπίζετο υπό των Ορθοδόξων μελών και απεσύρετο, διά να συζητηθή ενδελεχώς, όταν θα συζητηθούν τα *χωρίζοντα*. Αυτό έγινε π.χ. με το θέμα του αναβαπτισμού των ετεροδόξων εκ μέρους της Ορθοδόξου Εκκλησίας, όταν συνεζητείτο το κείμενον *"Πίστις, μυστήρια και ενότης της Εκκλησίας"* εις την Κρήτην (1984) και εις το Μπάρι (1986). Αφέθη να συζητηθή εις το μέλλον. Τώρα εις το κείμενον του Balamand ο αναβαπτισμός, αποκλείεται (παραγρ. 13), χωρίς συζήτησιν και προβληματισμόν και επί αθετήσει μακραίωνος παραδόσεως.

Η θεμελίωσις δε της απαγορεύσεως του αναβαπτισμού εν τω κειμένω δημιουργεί σοβαρώτατον θέμα, διότι εξισώνει την Ρωμαιοκαθολικήν και την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, θεωρούσα αμφοτέρας κατόχους της γνήσιας αποστολικής πίστεως, της μυστηριακής Χάριτος και της αποστολικής διαδοχής. Διά πρώτην φοράν και επί αθετήσει όχι μόνον της σταθεράς και καθηγιασμένης πατερικής παραδόσεως αιώνων αλλά και προσφάτων πανορθόδοξων Δηλώσεων και Αποφάνσεων, Ορθόδοξοι θεολόγοι αρνούνται ότι η Ορθόδοξος Εκκλησία είναι η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, διότι αι διατυπώσεις του κειμένου σημαίνουν ότι αύτη συναποτελεί μετά της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας την Μίαν Εκκλησίαν και είναι από κοινού προς αυτήν υπεύθυνος διά την τήρησιν της Εκκλησίας του Θεού. Η διδασκαλία των μεγάλων αγίων και Πατέρων της Ορθόδοξου Εκκλησίας περί του ότι οι Λατίνοι είναι σχισματικοί και αιρετικοί συγχρόνως εγκατελείφθη και ηχηστεύθη. Είναι λοιπόν αποστολική πίστις το *filioque*, το πρωτεϊον και το αλάθητον του πάπα, το καθαρτήριο πυρ, τα άζυμα, η κτιστή Θεία Χάρις, η διάσπασις των μυστηρίων της μυσσεως και η πληθύς των άλλων καινοτομιών⁷; Θα επαναλάβωμεν την Ψευδοσύνοδον της Φερράρας-Φλωρεντίας; Δεν προετοιμάζουν το έδαφος έτσι διά την ελαχιστοποίησιν των μελλουσών να συζητηθούν μεγάλων διαφορών, εφ' όσον η αληθής αποστολική πίστις δεν ευρίσκεται μόνον εις την Ορθόδοξον αλλά και εις την Ρωμαιοκαθολικήν Εκκλησίαν, έχουσαν επίσης αποστολικήν διαδοχήν και μεταδίδουσαν την αγιαστικήν Χάριν; Είναι φοβερά η διατύπωσις του κειμένου του Balamand: *"εκατέρωθεν αναγνωρίζεται ότι όσα ενεπιστεύθη ο Χριστός εις την Εκκλησίαν του - ομολογία της αποστολικής πίστεως, μετοχή εις τα αυτά μυστήρια, κυρίως εις την μίαν ιερωσύνην την τελούσαν την μίαν θυσίαν του Χριστού, αποστολική διαδοχή των επισκόπων - δεν δύνανται να θεωρηθούν ως αποκλειστική ιδιοκτησία μιας των ημετέρων Εκκλησιών. Είναι σαφές ότι εντός του πλαισίου τούτου αποκλείεται πας αναβαπτισμός. Διά τούτον ακριβώς τον λόγον η Καθολική Εκκλησία και η Ορθόδοξος Εκκλησία αναγνωρίζουν εαυτάς αμοιβαίως ως αδελφάς εκκλησίας, από κοινού υπευθύνους διά την τήρησιν της Εκκλησίας του Θεού εν τη πιστότητι προς την θείαν οικονομίαν, ιδιαίτερα ως προς την ενότητα"* (παραγρ. 13 και 14). Εις άλλο μάλιστα σημείον επαναλαμβάνει το κείμενον λόγους του Πάπα Παύλου ΣΤ' εν Φαναρίω, συμφώνως προς τους οποίους οι ποιμένες, Ορθόδοξοι και Ρωμαιοκαθολικοί, πρέπει να σέβωνται και να αναγνωρίζουν αλλήλους ως ποιμένας του πεπιστευμένου αυτοίς *τμήματος της ποιμένης του Χριστού* (παραγρ. 18). Ο ομολογιακός συγκρητισμός και η οικουμενιστική εκκλησιολογική σύγχυσις ήρχισαν να αποδίδουν καρπούς. Η Ορθόδοξος λοιπόν Εκκλησία δεν είναι η Εκκλησία του Χριστού, φύλαξ και οικονόμος και διαχειριστής της Χάριτος και της αποστολικής πίστεως, αλλά μέρος μόνον της Εκκλησίας, τμήμα της ποιμένης του Χριστού κατά την γνωστήν θεωρίαν των κλάδων.

Είναι απαραίτητον να επισημανθούν προφανέσταται εν τω κειμένω εκκλησιολογικά αντιφάσεις συσκοτίζουσας την αλήθειαν. Πώς είναι δυνατόν *"η Καθολική Εκκλησία και η Ορθόδοξος Εκκλησία να αναγνωρίζουν εαυτάς αμοιβαίως ως αδελφάς εκκλησίας, από κοινού υπευθύνους διά την τήρησιν της Εκκλησίας του Θεού εν τη πιστότητι προς την θείαν οικονομίαν"* (παραγρ. 14), να υιοθετείται θέσις του πάπα Παύλου ΣΤ' ότι οφείλουν *"οι αρχηγοί των εκκλησιών να φέρουν τας Εκκλησίας επί της οδού της οδηγούσης εις την επανευρεθείσαν πλήρη κοινωνίαν"* (παραγρ. 18), άτινα σημαίνουν ότι επανεύρομεν την πλήρη κοινωνίαν και διά τον λόγον αυτόν είμεθα αδελφαί Εκκλησίαι, και συγχρόνως να διαπιστούται *"ότι η αποκατάστασις της ενότητος της Ανατολικής Εκκλησίας μετά της Δυτικής δεν επετεύχθη και ότι η διαίρεσις εξακολουθεί"* (παραγρ. 9), ως επίσης και ότι υπάρχει *"σταθερά προσπάθεια προς ανανέωσιν της διαρκώς αναζωογονουμένης επιθυμίας προς επανεύρεσιν της επί μίαν χιλιετίαν και πλέον υπαρκτάς πλήρους κοινωνίας των Εκκλησιών μας"* (παραγρ. 20). Αν όμως υπάρχει απλώς επιθυμία προς επανεύρεσιν της εν τη πρώτη χιλιετία υπαρκτάς κοινωνίας, προς του σχίσματος δηλαδή, πώς υιοθετείται η παπική θέσις, ήτις θεωρεί ως τι δεδομένον *"την επανευρεθείσαν πλήρη κοινωνίαν"*, και καλούνται οι αρχηγοί των Εκκλησιών όχι να φέρουν τας Εκκλησίας εις την οδόν της αναζητήσεως και ευρέσεως της κοινωνίας, αλλ' εις την *"επανευρεθείσαν πλήρη κοινωνίαν"*. Ο συμβιβασμός Ουνίας και Διαλόγου επετεύχθη, δεν κατωρθώθη όμως ο συμβιβασμός και η εναρμόνισις

αντιτιθεμένων θέσεων του κειμένου, οι οποίες δημιουργούν σύγχυση εις βάρος της απλότητας, σαφήνειας και αληθείας.

Διεκδικεί όντως διά την Ορθόδοξον αυτοσυνειδησίαν και παράδοσιν μοναδικότητα η διπλή αυτή της εκκλησιολογικής μας τοποθετήσεως, να θεωρώμεν αφ' ενός την Ρώμην αιρετικήν και σχισματικήν, μη δυναμένην ως εκ τούτου να μετάσχη της κοινωνίας του κοινού ποτηρίου, και αφ' έτερου να δεχώμεθα αυτήν πλήρως ως αδελφήν εκκλησίαν. Τί είναι τότε οι ομόδοξοι τοπικοί αυτοκέφαλοι εκκλησίαι, οι εν τη αυτή πίστει λατρεία και διοικήσει ηνωμένοι και του αυτού ποτηρίου μετέχουσαι; Και ημπορούμεν άραγε και οι Ορθόδοξοι άλλα να πιστεύωμεν περί των Ρωμαιοκαθολικών και άλλα να δεχώμεθα εις τας μετ' αυτών συζητήσεις, ακολουθούντες την ιδικήν των διγλωσσίαν; Πού τότε είναι η ευθύνη μας διά την μαρτυρίαν της αληθείας; Θα μεταβάλωμεν τον πνευματικόν χώρον της Εκκλησίας, χώρον απλότητας, παρρησίας, ευθύτητος και ειλικρίνειας, εις χώρον κοσμικών φιλοφρονήσεων και διπλωματικών ευγενών αποκρύψεων, διά να διατηρηθή απλώς κλίμα ψεύδους ειρήνης και συμφιλίωσεως εις βάρος των αληθειών της πίστεως;

Και τί είδους θεολογία της κοινωνίας είναι αυτή, περί της οποίας συχνάκις κάμνει λόγον το κείμενον, όταν δεν υπάρχει η μοναδική σχέση, η επισφραγίζουσα και βεβαιούσα πάσαν κοινωνίαν και ενότητα, η συμμετοχή δηλαδή εις το κοινόν ποτήριον; Η Εκκλησία εκφράζει την κοινωνίαν εν τη τελεί της Θείας Ευχαριστίας, ένθα ενούνται όλοι, ζώντες και τεθνεώτες εν τω ενί σώματι του Χριστού. Όσοι δεν μνημονεύονται εν τη Προσκομιδή δεν ενούνται εν τω σώματι του Χριστού, ευρίσκονται άρα έκτος της Εκκλησίας και εκτός πάσης κοινωνίας⁸. Η επιζητήσις κοινωνίας μετά ζώντων χωρίς να αρθούν οι λόγοι της ακοινωνησίας αυτών, χωρίζει και ημάς της Εκκλησίας και των κεκοιμημένων αγίων μελών αυτής, άτινα επέβαλον και ετήρησαν την ακοινωνησίαν μετ' αυτών. Όσοι θεολογικοί νεολογισμοί και εντυπωσιακαί εκφράσεις και αν επινοηθούν, το οντολογικόν γεγονός της συμμετοχής εις την θείαν Ευχαριστία αποτελεί την λυδίαν λίθον διά την διακρίβωσιν της εκκλησιαστικότητας. Δεν υπάρχουν ωσαύτως διαβαθμίσεις εκκλησιαστικής κοινωνίας, ώστε να γίνεται λόγος εις το κείμενον περί αναζητήσεως της *πλήρους κοινωνίας*, ως εάν υπήρχε τώρα μερική ή ατελής κοινωνία. Η μετέχει ή δεν μετέχει κανείς εις το σώμα του Χριστού. Είναι βεβαίως γνωστόν ότι η Ρωμαιοκαθολική εκκλησιολογία είναι ελαστική, δεχομένη βαθμούς εκκλησιαστικότητας εν συναρτήσει προς την αναγνώρισιν και σχέσιν μετά του επισκόπου Ρώμης, ως διαδόχου του Πέτρου και κεφαλής συμπάσης της Εκκλησίας. Συμφώνως προς αυτήν, ακόμη και εις την Αίρεσιν και το σχίσμα υπάρχει εκκλησιαστικότητα, η οποία ολοκληρούται και καθίσταται πλήρης κοινωνία, όταν οι οιαδήποτε χριστιανικά ομάδες γίνουν μέλη της "Καθολικής κοινωνίας" αναγνωρίζουσαι το πρωτεϊόν του πάπα. Αυτήν την "*πλήρη κοινωνίαν*" εννοούν και επιζητούν οι Ρωμαιοκαθολικοί και δι' ημάς τους Ορθοδόξους, και όχι την εν τη πίστει και τοις δόγμασιν ενότητα, ώστε βάσει αυτής εν ομονοία και ειρήνη, τω αύτώ νοΐ και τη αυτή καρδιά, να μετάσχωμεν ηνωμένοι του σώματος και αίματος του Χριστού. Και τούτο φαίνεται εκδήλως εκ του ότι ακόμη και αιρετικοί γίνονται δεκτοί εις την "Καθολικήν κοινωνίαν" διά της Ουνίας, αρκεί να αναγνωρίσουν το πρωτεϊόν του πάπα.

Από ορθοδόξου λοιπόν πλευράς δεν υφίσταται οιαδήποτε εκκλησιαστική κοινωνία μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Ορθοδόξων, ώστε επί τη βάσει αυτής, της ατελώς έστω υφισταμένης, να αναζητήσωμεν την "*πλήρη κοινωνίαν*" κατά τον τίτλον του κειμένου. Ούτε υπάρχει αλλαγή εις την Ορθόδοξον Εκκλησιολογίαν, ώστε να δυνάμεθα τώρα να συνυπολογίζωμεν και την Ρώμην ως "αδελφήν εκκλησίαν" μετά των τοπικών αυτοκεφάλων Ορθοδόξων εκκλησιών, οι προκαθήμενοι των οποίων μνημονεύονται εις τα Δίπτυχα κατά την τέλεσιν της θείας Ευχαριστίας. Είναι εσφαλμένη και εξωπραγματική η διαπίστωσις της παραγράφου 13 του κειμένου του Balamand, συμφώνως προς την οποίαν "*από των Πανορθόδοξων Διασκέψεων και της Β' Βατικανείου Συνόδου και εξής*" έχομεν δήθεν "*εκ νέου ανακάλυψιν και επαναξιοποίησιν της Εκκλησίας ως κοινωνίας τόσον υπό των Ορθοδόξων όσον και υπό των Ρωμαιοκαθολικών*". Ακόμη και αν ήθελον οι Πανορθόδοξοι Διασκέψεις, δεν θα ημπορούσαν να προβούν εις "ανακαλύψεις" και "επαναξιοποιήσεις" εις θέματα πίστεως, αίρουσαι ή μεταίρουσαι τα όρια α έθεντο οι Πατέρες, διότι ως λέγουν οι άγιοι και θεοφόροι Πατέρες της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου είναι ανεπίτρεπτοι οι νεωτερισμοί, οι ανανεώσεις και οι

ανακαλύψεις: *"Η γαρ αληθινή της Εκκλησίας και ευθυτάτη κρίσις καινούργεσθαι εν αυτή συγχωρεί ουδέν, ούτε αφαιρέσιν ποιείσθαι. Ημείς τοιγαρούν πατρώοις νόμοις επόμενοι, παρά του ενός Πνεύματος λαβόντες χάριν ακαινοτομήτως και αμειώτως πάντα τα της Εκκλησίας φυλάξαμεν"*⁹.

Εάν η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία επέτρεψε να κυριαρχηθή η Β' Βατικάνειος Σύνοδος υπό του συνθήματος της ανανεώσεως και του εκσυγχρονισμού, του Aggiornamento, παρασυρθείσα εις τούτο υπό του Προτεσταντισμού¹⁰, η Ορθόδοξος Εκκλησία, επί συνοδικού επιπέδου, εις ουδεμίαν νέαν ανακάλυψιν και επαναξιοποίησιν εις θέματα πίστεως προέβη. Εις σειράν όλην αποφάσεων και δηλώσεων, εν συνοδικαίς διασκέψεσι και επιτροπαίς διαλόγων, οι Ορθόδοξοι επανέλαβον αυτό το οποίον διετύπωσε προ αιώνος η εν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος του 1895, ότι δηλαδή *"η Ορθόδοξος Ανατολική Εκκλησία δικαίως καυχάται εν Χριστώ ότι είναι η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, στύλος και εδραίωμα της αληθείας"*. Το αυτό διεκηρύχθη εσχάτως και εν τη Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξω Διασκέψει (Γενεύη 1986) εν τη εξετάσει του θέματος των *"Σχέσεων της Ορθοδόξου Εκκλησίας προς τον λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον"*, ότι δηλαδή η ορθόδοξος Εκκλησία έχει πλήρη συνείδησιν της ευθύνης αυτής διά την ενότητα του Χριστιανικού κόσμου, διότι αυτή είναι η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία (παραγρ. 2).

Πού λοιπόν ερείδονται από ορθοδόξου πλευράς αι εκκλησιολογικαί θέσεις της μνημονευθείσης παραγράφου 13 του κειμένου του Balamand, αλλά και της παραγράφου 12, κατά την οποίαν *"Καθολικοί"* και Ορθόδοξοι θεωρούν διά νέου τρόπου εαυτούς εν τη σχέσει των προς το μυστήριον της Εκκλησίας και ανακαλύπτουν εκ νέου εαυτούς ως αδελφάς Εκκλησίας;

Θα εμάκρυνε πολύ ο λόγος, εάν εθίγοντο και τα περί αποστολικής διαδοχής, η οποία, όπως ήδη εσημείωνε το πρώτον κείμενον του Διαλόγου εις το Μόναχον (1982), δεν είναι απλή μεταβίβασης εξουσίας, αλλά μεταβίβασης και της αυτής αποστολικής πίστεως, άνευ της οποίας διασπάται και η αποστολική διαδοχή¹¹. Το αυτό ισχύει και ως προς την αγιάζουσαν Χάριν, μη ενεργούσαν άνευ της κοινωνίας και της ενότητος εν τη πίστει, η οποία, παρά την διαπίστωσιν των θεολόγων του Balamand, δεν υφίσταται δυστυχώς μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Ορθοδόξων, λόγω των καινοτομιών και παρεκκλίσεων της Ρώμης εκ της κοινής πίστεως και παραδόσεως της αδιαιρέτου Εκκλησίας, εις την οποίαν οφείλει να επανέλθη.

Οι διατυπούμενοι πρακτικοί κανόνες εις το δεύτερον μέρος του κειμένου ερείδονται επί πλήρους εκκλησιολογικής συγχύσεως και συμφυρμού των ασυγχύτων και ασυμφύρτων. Οπωσδήποτε πάντως προϋποθέτουν την πλήρη αναγνώρισιν εκ μέρους των Ορθοδόξων της εκκλησιαστικότητος των Ρωμαιοκαθολικών και των Ουνιτών. Γίνεται λόγος περί *"αμοιβαίου σεβασμού των Εκκλησιών, αι οποίαι είναι εμπερίστατοι"* (παραγρ. 19), συνιστάται η συνεργασία των υπευθύνων επισκόπων και ποιμένων των Εκκλησιών (παραγρ. 24-27), ο σεβασμός της λατρείας των άλλων εκκλησιών με βάσιν την *πίστιν εις την μυστηριακήν πραγματικότητα*, και, ως εάν είχομεν ήδη ενωθή, συνιστάται επίσης η εκ περιτροπής τέλει εν τω αυτώ ναώ των ακολουθιών εις διάφορα ωράρια (παραγρ. 28) διά της χρήσεως μάλιστα της προτροπής του αποστόλου Παύλου να *"προσλαμβανώμεθα αλλήλους καθώς και ο Χριστός προσελάβετο ημάς εις δόξαν Θεού"* (Ρωμ. 15, 7), η οποία όμως ρυθμίζει την συμπεριφοράν των μελών της Εκκλησίας μεταξύ των και όχι τας σχέσεις αυτών μετά σχισματικών και αιρετικών, διά τας οποίας άλλως φρονεί και διδάσκει ο μέγας Απόστολος. Εν τη ρυθμίσει μάλιστα πρακτικών ζητημάτων υφαρπάζεται και κατοχυρούται λανθανόντως η εκ μέρους των Ορθοδόξων αναγνώρισις της ιεροσύνης και των λοιπών μυστηρίων των Ρωμαιοκαθολικών διά των λεγομένων ότι *"οι επίσκοποι και οι ιερείς έχουν χρέος ενώπιον του Θεού να σέβωνται την εξουσίαν την οποίαν το Άγιον Πνεύμα έδωκεν εις τους επισκόπους και τους ιερείς της άλλης Εκκλησίας"* ως και *"την μυστηριακήν τάξιν της άλλης Εκκλησίας"* (παραγρ. 29).

Προκλητική διά την ορθόδοξον μνήμην είναι η παράγραφος 33 του κειμένου, η οποία καλεί τας Εκκλησίας να εκδηλώσουν από κοινού ευγνωμοσύνην προς όλους, γνωστούς και αγνώστους, επισκόπους, ιερείς ή πιστούς, Ορθοδόξους, Ανατολικούς Καθολικούς ή Λατίνους, οι οποίοι υπέστησαν διωγμούς και παρέσχον *μαρτυρίαν πιστότητος εις την Εκκλησίαν*. Αυτό ασφαλώς έχει νόημα υπό δύο προϋποθέσεις. Η πιστότης εις την Εκκλησίαν κατά τους Ορθοδόξους είναι πιστότης εις την Μίαν, Αγίαν, Καθολικήν και Αποστολικήν την Ορθόδοξον Εκκλησίαν. Άνευ αυτού του

γνωρίσματος ούτε το αίμα του μαρτυρίου, κατά τον άγιον Ιωάννην Χρυσόστομον, δύναται να αποπλύνη το αμάρτημα της αιρέσεως και του σχίσματος. Διά την πιστότητα αυτήν προς την Εκκλησίαν εκατοντάδες Ορθοδόξων υπέστησαν φρικτάς διώξεις, εορταζόμενοι πολλοί και ως μάρτυρες, κατά την περίοδον της διά παντός μέσου επιβολής εκ μέρους της Ρώμης της *"εκκλησιολογίας της επιστροφής"*, είτε διά του βιαίου εκλατινισμού, την εποχήν των σταυροφοριών, είτε διά της απατηλής και ανεντίμου μεθόδου της Ουνίας, εις περιόδους δυσχερών ιστορικών συνθηκών διά τους Ορθοδόξους. Προς ποίαν Εκκλησίαν λοιπόν η πιστότης λαμβάνεται ως κριτήριο, διά να εκφράσωμεν την ευγνωμοσύνην ημών συλλογικώς προς όλους;

Εξ ίσου προκλητική, όχι μόνον από εκκλησιολογικής αλλά και από ιστορικής πλευράς, καθόσον αμνηστεύει τας επεκτατικάς κατακτητικάς επιχειρήσεις της Ρώμης εις βάρος της Ανατολής με τας σταυροφορίας και τας *"ιεραποστολικάς"* μέσω της Ουνίας διεισδύσεις της, τα οποία οριστικοποίησαν το σχίσμα και έστρεψαν αποφασιστικώς τον ζυγόν της ευθύνης προς την πλευράν της Ρώμης, είναι η εξισωτική και παντελώς αστήρικτος και αποκρουσμένη από τήν απροκατάληπτον ιστορικήν έρευναν διαπίστωσις της παραγρ. 30 του κειμένου κατά την οποίαν θα πρέπη να γίνεται τιμία και σφαιρική παρουσιάσις της ιστορίας. Η παρουσιάσις αυτή *"θα συμβάλη εις την συνειδητοποιήσιν ότι αι αδικίαι του χωρισμού εβιώθησαν από κοινού καταλιπούσαι εκατέρωθεν βαθείας πληγάς"* ή κατά την ετέρα μορφήν συντάξεως του κειμένου, ως εδημοσίευσεν αυτό η *"Επίσκεψις"*, η παρουσιάσις *"θα συντελέση στη λήψη συνειδήσεως ότι οι ευθύνες για τον χωρισμό είναι μοιρασμένες και ότι άφησαν εκατέρωθεν βαθείές πληγές"*. Το πώς αντιλαμβάνεται η Ρώμη, και μετ' αυτής οι συντάκται του κειμένου, την τιμίαν και σφαιρικήν παρουσιάσιν της ιστορίας φαίνεται εκ του ότι εκ των προτέρων καθορίζεται το αποτέλεσμα της ιστορικής ερεύνης, η ίση δηλαδή κατανομή ευθυνών και ζημιών, εν άλλαις λέξεσιν η εξίσωσις θυτών και θυμάτων, επιτεθεμένων και αμυνομένων, διεκδικούντων και φυλασσόντων, καινοτομούντων και εμμενόντων εις τας παραδόσεις, αιρετιζόντων και ορθοδοξούντων.

Επισημαίνομεν, επίσης, την υιοθέτησιν απαραδέκτου ορολογίας, η οποία οδηγεί εις εγκατάλειψιν της εκκλησιαστικής Ορθοδόξου αυτοσυνειδησίας. Θα ήτο ασφαλώς πολύ να ζητήση κανείς εις κείμενον Διαλόγου να μη χρησιμοποιήται ο όρος *"εκκλησία"* *"εκκλησίαι"* διά τους ετεροδόξους, όπως κατ' ακρίβειαν αρμόζει, εφ' όσον η εκκλησιαστικότης των Ρωμαιοκαθολικών και των άλλων ετεροδόξων δεν γίνεται δεκτή υπό των Ορθοδόξων. Αυτό θα απετέλει πρόκλησιν και προσβολήν, ήτις θα καθίστα αδύνατον ακόμη και την έναρξιν του διαλόγου. Δεν ήτο όμως αναγκαία η υιοθέτησις του όρου *"Καθολική Εκκλησία"*, όστις αποδίδει το σύνολον της εννοίας της Εκκλησίας εις τους Ρωμαιοκαθολικούς, ταυτίζων αυτούς προς την Μίαν, Αγίαν, Καθολικήν και Αποστολικήν Εκκλησίαν. Ήδη εις τον Διάλογον είχε επικρατήσει και καθιερωθή ο όρος *"Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία"*, όστις τουλάχιστον περιορίζει την καθολικότητα εις τον χώρον δικαιοδοσίας της Ρώμης, και είχε γίνει δεκτός υπό των Ρωμαιοκαθολικών. Διά πρώτην και πάλιν φοράν εις το κείμενον του Balamand εγκαταλείπεται το *"Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία"* και υιοθετείται το *"Καθολική Εκκλησία"* καθ' όλην την έκτασιν του κειμένου, ονομαζομένων μάλιστα και των ουνιτικών εκκλησιών ως *"Καθολικών Ανατολικών Εκκλησιών"*, υποκαθισταμένης ούτω της ορθοδόξου Εκκλησίας πλήρως εις βασικά αυτής γνωρίσματα, διά μεν του *"Καθολική Εκκλησία"* εις το γνώρισμα της καθολικότητος, διά δε του *"ανατολικών εκκλησιών"* εις το γεωγραφικόν γνώρισμα της κατ' Ανατολάς Εκκλησίας.

Ούτω ουσιαστικώς αναγνωρίζομεν οι Ορθόδοξοι την οικουμενικότητα και παγκοσμιότητα της Ρώμης, εχούσης υπό την δικαιοδοσίαν αυτής Ανατολήν και Δύσιν, διότι την Ανατολήν εκπροσωπούν δι' αυτήν κάλλιστα οι Ουνίται, υποκαθιστώντες και αχρηστεύοντες την Ορθόδοξον Ανατολήν. Όταν οι Ρωμαίοι ποντίφηκες λέγουν ότι η Εκκλησία αναπνέει με δύο πνεύμονας, τον πνεύμονα της Ανατολής και τον πνεύμονα της Δύσεως, ασφαλώς υπό την Ανατολήν δεν εννοούν τους Ορθοδόξους, διότι ούτω θα εθεώρουν την Εκκλησίαν αυτών λειτουργούσαν δι' ενός πνεύμονος, ασθενή, ελλιπή και μερικήν, εφ' όσον η ορθόδοξος Ανατολή είναι κεχωρισμένη εννοούν τους Ουνίτας, τους *"Ανατολικούς Καθολικούς"*, οι οποίοι προσέφεραν εις την Ρώμην το γνώρισμα της Ανατολής προς απαρτισμόν της εννοίας της καθολικότητος.

Χαρακτηριστικόν της αδιαφορίας ημών εσχάτως διά τα εκφράζοντα την εκκλησιαστικήν ημών αυτοσυνειδησίαν ονόματα και της σταδιακής αποψιλώσεως

και απογυμνώσεως της "Φίλης Ορθοδοξίας" των Αγίων και Πατέρων, υπέρ ης σθεναρώς ηγωνίσθησαν και ήσαν έτοιμοι και το αίμα αυτών να εκχύσουν, είναι ότι και το κατ' εξοχήν χαρακτηριστικόν γνώρισμα ημών ως Ορθοδόξων εχαρίσαμεν εις τους Αντιχαλκηδονίους, ονομάσαντες αυτούς Ορθοδόξους, χωρίς ουδεμίαν μετάνοιαν και αλλαγὴν των ασεβών αυτών δογμάτων, ως χαρακτηρίζει την διδασκαλίαν αυτών ο άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός, ο κωδικοποιήσας και συμπυκνώσας την Ορθόδοξον αυτοσυνειδησίαν¹². Και οι μεν πολιτικοί αγωνιζόμενοι διά τα επί γης και τα των γηίνων πατρίδων δίδουν ορθώς μεγάλην σημασίαν εις τα ονόματα, ως π.χ. εις το όνομα Μακεδονία, ημείς δε οι της Εκκλησίας, αγωνιζόμενοι διά τα εν τοις ουρανοίς και την ουράνιον ημών πατρίδα, απεμπολήσαμεν ήδη τα ονόματα "Καθολική", "Ανατολική", "Ορθόδοξος", εγυμνώσαμεν και επτωχεύσαμεν την λαμπροφορούσαν, παρά ταύτα, και πλουτούσαν εν ταις συνειδήσεσι των Ορθοδόξων πιστών Ορθόδοξον Καθολικήν Εκκλησίαν.

Αξία υπογραμμίσεως επίσης τυγχάνει η συχνή εν τω κειμένω επίκλησης ρήσεων των παπών, ήτις είναι αυτονόητος εις αμιγή ρωμαιοκαθολικά κείμενα, ένθα η αυθεντία του πάπα υπερκαλύπτει το κύρος των αγίων και της εκκλησιαστικής παραδόσεως, είναι όμως αδιανόητος εις μεικτά κείμενα διαλόγου και μάάλιστα μετά των ορθοδόξων, οίτινες θεωρούμεν το πρωτεϊόν και αλάθητον του πάπα ως την κατ' εξοχήν πέτραν σκανδάλου, ενώπιον της οποίας προσέκοπτε και θα προσκόπητ η πάσα προσπάθεια προς ένωσιν και επάνοδον εις το σύστημα των τοπικών αυτοκεφάλων εκκλησιών, των συνοδικώς εν ισότητι συνδεομένων και αποφαινομένων. Οσάκις εις τας προηγουμένας φάσεις του Διαλόγου εις το προσκομιζόμενον υπό των Ρωμαιοκαθολικών σχέδιον κειμένου υπήρχον συχναί αναφοραί εις ρήσεις παπών, ή παρελείποντο παντελώς ή προσετίθεντο ισάριθμοι ρήσεις του Οικουμενικού Πατριάρχου.

Παρατηρητέα προσέτι η υπό δύο συντάξεις εις διαφορετική γλωσσικήν μορφήν κυκλοφόρησις του κειμένου του Balamand εις την ελληνικήν γλώσσαν. Υπό της "Επισκέψεως" (496/30.9.1993) εδημοσιεύθη το κείμενον εις την δημοτικήν, μάλλον κατά μετάφρασιν εκ του γαλλικού πρωτοτύπου κειμένου, ενώ υπό της "Καθολικής" (φλ. 2705/20.7.1993), οργάνου των εν ελλάδι Ουνιτών, εδημοσιεύθη εις την καθαρεύουσιν. Μεταξύ των δύο συντάξεων υπάρχουν σοβαραί γλωσσικαί αποκλίσεις με σοβαρωτάτας θεολογικάς συνεπείας. Εις το κείμενον της "Επισκέψεως" π.χ. εις τινα σημεία, όπως εις τας παραγράφους 1 και 3, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ονομάζεται Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ενώ εις το κείμενον της "Καθολικής" ονομάζεται Καθολική Εκκλησία. Ελπίζομεν να υπάρξη και επίσημον ελληνικόν κείμενον, παραλλήλως προς το γαλλικόν, κατά τα πανορθόδοξως αποφασισθέντα και υιοθετηθέντα εν τω Διαλόγῳ, και να μη εγκατελείφθῃ και αυτή η πολύ σημαντική και ουσιώδης διά την γλωσσικήν σαφήνειαν και πληρότητα του κειμένου ρύθμιση. Υπό της "Καθολικής" το δημοσιευόμενον ελληνικόν κείμενον χαρακτηρίζεται πάντως ως επίσημον, αυτό δε είχομεν και ημείς ως βάσιν της αποτιμήσεως, μη διαφέρον άλλωστε του κειμένου της "Επισκέψεως" ως προς το περιεχόμενον, παρά μόνον εις την γλωσσικήν μορφήν και την εν μεταφράσει απόδοσιν ωρισμένων όρων.

Επιλεγόμενα.

Εν συμπεράσματι παρατηρούμεν ότι το κείμενο της Ζ' Συνελεύσεως της Μικτής Επιτροπής του Balamand πρέπει να προβληματίσῃ τας Ορθοδόξους Εκκλησίας όχι ως προς την αποδοχήν ή απόρριψίν του, διότι είναι αδιανόητος και αδύνατος πάσα, και παραμικρά έστω, σκέψις αποδοχής του, αλλά ως προς το πώς εφθάσαμεν να συζητούμεν και να υπογράφωμεν κείμενον, ανατρέπον άρδην την ερριζωμένην περί της Ουνίας πίστιν των Ορθοδόξων μέχρι των ημερών μας και διανοίγον την οδόν της ένώσεως, άνευ της ενότητος εις την πίστιν και παρά τας διαφοράς εις μεγάλας δογματικές αληθείας, αι οποίαι ασφαλώς θα παρουσιασθούν ως νόμιμοι και δικαιολογημένοι διαφοροποιήσεις, ως απλά θεολογούμενα. Διά του κειμένου αυτού όχι μόνον δεν κατηργήθη το εμπόδιον το οποίον ώθησε ωρισμένας αυτοκεφάλους Εκκλησίας να αναστείλουν την συμμετοχήν των εις τον θεολογικόν Διάλογον, ως εκτιμά η Μικτή Επιτροπή εις το ακροτελεύτιον τμήμα του κειμένου (παραγρ. 35), αλλά εδημιουργήθησαν μεγαλύτερα εκ της αποκαλύψεως των

μεθόδων και της εμμονής της Ρώμης εις τας καινοτομίας αυτής, ας θεωρεί αποστολικήν πίστιν και παράδοσιν. Ο Διάλογος επιστρέφει εις την αρχήν, εις την άνευ υποχωρήσεων απαίτησιν της μη συμμετοχής των Ουνιτών εις την Μικτήν Επιτροπήν, ως επίστευε και εδήλωνε πάντοτε η Εκκλησία της Ελλάδος, και εις την συζήτησιν των διαιρούντων, ημάς εις τα δόγματα, ώστε να φανή τίνος ιδιοκτησία είναι η αποστολική πίστις και παράδοσις, εν διαλόγω *αγάπης* αλλά και *αληθείας*. Είναι απαραίτητον διά την "Ενότητα" να υπάρχουν και τα δύο· δεν αρκεί το εν. Επί αιώνας άγιοι και Πατέρες εδίδαξαν τούτο, πιστεύοντες συγχρόνως οι μετά το σχίσμα εξ αυτών ότι η Ρώμη στερείται ασφαλώς του ενός, έχει αποστατήσει εκ της κοινής πίστεως και των κοινών δογμάτων, όπερ δεν δύνανται να αναπληρώσουν αι χρηστολογίαι και οι περί αγάπης και ειρήνης λόγοι: *"Ο γαρ της θεοσεβείας τρόπος εκ δύο τούτων συνέστηκε· δογμάτων ευσεβών και πράξεων αγαθών. Και ούτε τα δόγματα, χωρίς έργων αγαθών, ευπρόσδεκτα τω Θεώ· ούτε τα μη μετ' ευσεβών δογμάτων έργα τελούμενα προσδέχεται ο Θεός... Αιρετικών δε παίδες διά της χρηστολογίας και ευγλωττίας απατώσι τας καρδίας των ακάκων, ώσπερ μέλιτι τη του Χριστού προσηγορία τα των δυσσεβών δογμάτων ιοβόλα συγκαλύπτοντες"*¹³.

1. Τα μνημονευθέντα κείμενα εν τω συνόλω αυτών ως και πληρεστέραν ανάλυσιν των προσφάτων εξελίξεων περί την Ουνίαν βλ. εν Θεοδώρου Ζήση, πρωτοπρεσβυτέρου, *Ουνία. Η καταδίκη της*, Θεσσαλονίκη 1993 και Κ. Κωτσιοπούλου, *Η Ουνία στην Ελληνική Θεολογική Βιβλιογραφία. Ιστορική, Θεολογική και Κοινωνιολογική διερεύνηση*, Θεσσαλονίκη 1993.
2. *Ενημέρωσις* Η-1992/7,σελ.6.
3. Και τα εν λόγω κείμενα βλ. εν Θεοδώρου Ζήση, ένθ' ανωτ.
4. Ιω. Καρμίρη, *Ορθοδοξία και Ρωμαιοκαθολικισμός*, τόμ. 2, σ. 252-253, Αθήναι 1965.
5. Ιω. Καρμίρη, *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, τόμ. 2, Αυστρία 1968, σ.1007-1008.
6. *Επίσκεψις* 287/1983, σελ.4.
7. Σχεδόν το σύνολον των λατινικών καινοτομιών παρουσιάζει επί τη βάσει της διδασκαλίας του αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης εις πρόσφατον ενδιαφέρουσαν μελέτην, ήτις ενεκρίθη ως διδακτορική διατριβή υπό του τμήματος Ποιμαντικής της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ο σεβασμιώτατος μητροπολίτης Δράμας Διονύσιος Κυράτσος με θέμα: *Ο άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης και η Δύση. Η λατινική Εκκλησία και οι καινοτομίες της*, Θεσσαλονίκη 1993.
8. Γράφει σχετικώς περί της μετά Λατίνων κοινωνίας ο Άγιος Συμεών Θεσσαλονίκης: "Αρκείτω τα ειρημένα προς ελέγχον από μέρους της των καινοτομούντων παρατροπής και ώστε παραγγέλλειν τους αδελφούς από τούτων φυλάττεσθαι, ίνα μη λάθωσιν αγνοία *κοινωνούντες ακοινωνήτοις, οίς καν εν οίκω συνεύξασθαι ο αποστολικός απαγορεύει κανών* διό και προσεκτέον οπόση δύναμις", *Επιστολή Δογματική 17*, εν D. Balfour, *Αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης, Έργα Θεολογικά*, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 218. Και αλλαχού: "Λοιπόν προσεκτέον έσται ημίν το περί της κοινωνίας αυτών και το περί της λεγομένης ενώσεως δέον καλώς εξετάσαι", *Διάλογος 29*, PG 155,141. Βλ. εν μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου Κυράτσου, ένθ' ανωτ., σ. 151-152.
9. Mansi 13,409-412.
10. Περί του θέματος αυτού βλ. σχετικώς Πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ζήση, *Επόμενοι τοις θείοις Πατράσι. Αρχές και κριτήρια της Πατερικής Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 48 έ.
11. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος 23*, PG 155,120-121: "Ει δ' ου διάδοχος τη πίστει τοις αγίοις εκείνοις εστί, ουδέ διάδοχος του θρόνου". Αναφέρεται εις τον πάπαν και την διακοπείσαν διαδοχήν των Ορθοδόξων παπών λόγω των περί την πίστιν καινοτομιών.
12. Βλ. σχετικώς ημετέραν πρόσφατον μελέτην "Ο άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός και η Ορθοδοξία των Αντιχαλκηδονίων" εν Γρηγόριος Παλαμάς 75 (1992) 1133-1144.
13. Κυρίλλου Ιεροσολύμων, *Κατήχησις 4*,2.

Σειρά "Καιρός"
Θέματα Εκκλ. Επικαιρότητας
Εκδόσεις "Βρυένιος"